

Fabulae scenicae
Culmenses Academiae
Gaweński Joan. Nep. Ign. Constans in adversis pro Christo patientia in persona Placidi sive Eustachii sub Trajano, Imperatore Romano, militum Magistri probata.

Chełmińska Szkoła

1764.

Paetr

N 4 37

CONSTANS
IN ADVERSIS
PRO
CHRISTO
PATIENTIA

In Persona PLACIDI sive EUSTACHII sub Trajano Imperatore Romano; militum Magistri,

PROBATA,

&

Sub Scenico Apparatu

IN THEATRO CULMENSIS ACADEMIÆ

PER

NOBILISSIMAM EJUSDEM ACADEMIÆ JUVENTUTEM
SPECTANTE MAGNORUM HOSPITUM CORONA,
PATRIO SOLUTO IDIOMATE

OPERA

M. JOANNIS NEPOMUCENI, IGNATII, GAWORSKI

In Alma Universitate Cracoviensi Philosophiæ Doctoris, in Academia Culmensi Dialectices, Rhetorices, & Matheseos Professoris, Geometræ Jurati.

DEMONSTRATA.

ANNÔ QUEM

trIna tIbI traDIt IVnCta CoLVMna notIs.

465	1000	299		478	997	289		698	149	917
422	588	754	Vel	399	588	777	Vel	807	588	369
877	176	711		887	179	698		259	1027	4[illegible]8

TUM ANNÔ QUÔ

proMpte ferre DoC et pro CoeLo reX pIVs atra. en pLaCIDVs DoCVIt patIenter sIgna ferenDa.

MENSE ET DIE

Quo tunc undecimum Phæbea gradum tenuit lux;
Altiùs ascendens, Piscis in axe fuit.
Prima dies fuerat, quam Jupiter ipse regebat,
Successus faustos distribuens populo.

CULMÆ.

PAtientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes reportetis promissionem. *Hebr. 10. v. 36.*

In patientia vestra possidebitis animas vestras. *Lucæ. 21. v. 19.*

Noli admirari frater, si postquam Christianus effectus es; mille de undique tribulationes vexant. Quoniam Christus nostræ religionis Caput est, nosque ejus membra sumus. Debemus ergo non solùm Eum; sed Ejus Vitam cumulatissimè sequi; Vita enim Christi respersa fuit angustiis plurimis, summa paupertate circumdata, à Scribis & Pharisæis derisus, tandem propter nos peccatores morti turpissimæ traditus est. Unde conjectura est: quum te immensis persecutionibus corripit, te in electorum suorum numerum deputasse. Nam sine hujusmodi tribulationibus nequaquam ad Deum pervenire possumus. Omnes enim; qui ad Paradisum redire desiderant, oportet transire per ignem & aquam: sive uteri Petrus Apostolus, cui datæ sunt claves Regni Cœlorum, sive Paulus vas electionis, sive Joannes; cui revelata sunt secreta cœlestia, necesse est, ùt omnes dicunt: per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. *S. Aug. in Sermone ad Lippium.*

Omnes, qui piè volunt vivere in CHRISTO JESU; persecutionem patientur. *2. ad Timoth. 3.*

Quem diligit Deus, castigat, quis enim filius; quem non corripit Pater? *Hebr. 12.*

In fornace ardet palea, & purgatur aurum. Illa in cinerem vertitur, & illud sordibûs exuitur. Fornax Mundus, aurum justi, ignis tribulatio, artifex Deus est. Quod vult ergo artifex; facit, ubi punit me artifex, tolero: jubeor ergo tolerare, novit Ille purgare. Ardeat licèt palea ad incendendum me & quasi consumendum me: illa quasi in cinerem vertitur, ego sordibûs careo. *S. Aug. super Psal. 60.*

Mori à persequente; martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias; & odientem diligere martyrium est in occulta cogitatione. *S. Greg. in Homil. 35.*

Nihil ita confusionem facit ingerenti mala, sicut fortis tolerantia patientis. *Joann. Chrysost. super Epist. ad Hebræos.*

Nunquam est Patientiæ Virtus in prosperis: Ille autem verè patiens est; qui & adversis conteritur; & tamen à spei suæ rectitudine non curvatur. *S. Greg. Lib. 11. Moral.*

Non est perfectè bonus, nisi qui fuerit & cum malis bonus. Bonus enim non fuit, qui malos tolerare recusavit. *Idem in Homil. 35. super Evang. Luc. 21. Cùm audieritis.*

Beatus est igitur sapiens in tormentis: sed cùm torquetur pro Fide, pro Justitia, per DEO, illa Patientia doloris beatissimum faciet. *Lactant. Firmian. Divin: Instit: Lib. 3.*

Omnia amara & gravia patienter ferenda sunt. *Idem Lib. 6.*

Quod sors feret feramus æquô animô
Istud Viri est officium. *Terent. Comœd. 6.*

Gaudet Patientia durîs. *Lucanus.*

Exempla omnia jacerent in tenebris, nisi literarum lumen accederet. *Cic. pro Arch. Poëta.*

CONCORS DISCORDIA

316. 250.

Famam inter ac Virtutem

68. 234 4 724.

E A A P T A.

6. 162.

SEU

FaMÆ ET VIrtVtIs præCLaræ, DIsCeptatIo,

jam rectè super Tribunali Justitiæ.

40. 193. 435. 461. 523.

D E C I S A.

112.

FAMA. Salve dilecta Deorum Propago Virtus, titulîs ornata meritorum serenîs, satellitiô tuarum partium cincta, in te meus concitatus; cuivis promptissimus amor lætarum tibi rerum nuntius sistit. VIRTUS. Salve pulsans æthera voce Dea, quæ mare quæ terras per aures & auras volitans imples; vocalî facta canendô tubâ, audio tuarum lætarum materiem rerum. FAMA. Mearum materies rerum sæculorum series est, cùm his morata in partibus (prætereo alias) 528 ab annis nil nisi nomen tuum reperio. VIRTUS. Nomen meum Cœli in Atriis residet sublimibus, quid loqueris o Fama? Deorum sum genus! FAMA. Divinum genus & homo est (a) at tu Virtus! fugis Herculeo passu te sequentem Famã? VIRTUS. Humilia amo. FAMA. esse humilẽ est nolle laudari & eó ipso quòd laudari humiliter recuses, sublimiter laudanda es, Cœlumque præconiîs extollenda sub altũ. VIRTUS. Laus sum̃a ego sum tota ipsi mihi. FAMA. Eò cõvenientius maximis perdigna laudibus es, cùm tu ipsa sis tibi encomium. Nam exinde laudandum aliquem judicamus; cùm in illo ipso quædam elogiîs digna comperimus. Utique laus illa vera haberi debet, quæ à laudato Viro proficiscitur. (c) Ut enim quisque maximè est boni particeps, ita & laudabilis maximè. (d) VIRTUS. Absint à me ista! FAMA. Abesse cur debeant nulla ratio. Virtutem necessarió gloria sequitur. (e) VIRTUS. Ego sine gloria magna sum. FAMA. Quis negat? at laudata Virtus crescit, & immensum gloriæ calcar habet. (f) VIRTUS. Deformis est Virtus, quæ inanî facundiæ ornatur calamistrô, & adventitium peregrinæ lucis emendicat fumum. Vera Virtus ipsa sibi laudem facit ac pretium, & adscititiam laudationis exosa pompam! taciturnitate sua omnî facundior Eloquentiâ perorat. Non eget alieno splendore, qui gloriosus triumphat in suo. Non exigunt inanem admiratorum superstitionem, qui amplissimîs solidæ virtutis meritîs veræ semitam gloriæ occupârunt. FAMA.

Sic sinè conspicuo Virtus languescit honore!
Ut Vires esca deficiente cadunt. [g]

VIRTUS. Emendicata commendatio acerbæ detractionis species est. Peregrinæ lucis fumus apodicticum deficientis domestici splendoris documentum est. Cui sua domî præstò adest magnitudo, exterorum adscititiam per calamistra venustatem aversatur. Quæ se ipsis magna sunt, pompâ commendationis exornari non indigent; dum taciturnitate ipsa magis spectantium illabuntur oculis, quàm per picturas facundioris Eloquentiæ proponantur. FAMA.

Virtus fit scriptis vivax expersque sepulchri.

VIRTUS. Injuriosa quædam species est procuratîs magnificata verbis magnitudo. Ementita est venustas, quæ vel Eloquentiæ apparatu eminentior, vel Orationis fucô formosior redditur. Nemo alterius dictione honestior evasit; quem sermonis negligentiâ domestico in censu cumulatæ laudes commendant. Nemo est pulchior; cui peregrina faciem larva prætexit. Precaira commendatio infelicitatis signum est, approbatæ laudes vitii sunt argumentum. Suo trabeatus in igne dies adoratur non mutuato lumine alterius. Laus vera stibium fugit & cerussam. FAMA. Virtutis uberrimum alimentum est honos. (h) VIRTUS. Sed non sum studiosa honoris. FAMA. Gratia atque honos opportuniora interdum non cupientibus sunt. (i) VIRTUS.

Quó magis à Phæbo distat Soror, hoc magè nobis
Fulget, at à supera lumine parte caret.
Cùm verò Fratri juncta est non lucida nobis.
Illa quidem est: supero fulget ab Orbe tamen. (k)

FA-

(a) *Plato.* (b) *S. Aug. in Psal. 5.* [c] *Franc. Pat. de Reg. Cap. 19.* (d] *Aristoteles.* [e] *Cic. in Orat. Tuscul.* [f) *Ovid. lib. 4. de Pont. Eleg. 2.* (g) *Petrus Dam.* (h] *Salust. Max. lib. 2. cap. 6.* [i] *Livius Decad. 1. Lib. 4.* [k] *Jacob. Bill. Ant. Soar.*

FAMA. Ubi honor non est, ibi contemptus est, ubi contemptus; ibi frequens injuria! ubi injuria; ibi multa indignatio, ubi indignatio, ibi quies nulla, ubi quies non est; ibi mens vacillans à proposito sæpe dejicitur. (l) VIRTUS. Ego tamen sine laude quieta. FAMA. Qua in Civitate Virtuti honos non maximus tribuitur; in ea optimus Civitatis status stabilis atque firmus nullus esse potest. (m) VIRTUS. At mihi sinè honore firma stabilitas, ac stabilis firmitas est: nec clamosa encomiorum amplitudine extollor; nec taciturnitate deprimor. Utique parvus pumilio; licèt in excelso constiterit monte: Colossus suam magnitudinem servabit; etiamsi profundissimo steterit in puteo. (n) FAMA. At sicut thus non hominibus sed Diis convenit! ita laus non vitiis sed Virtuti juremeritò tribuenda. (o) VIRTUS.

Ipsa quidem Virtus pretium sibi, solaque latè
Fortuna secura nitet, nec Fascibus ullis
Erigitur, plausuque petit clarescre vulgi,
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Divitiis animosa suis immotaque cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce. (p)

FAMA - - - - - Tibi gloria soli
Contigit, exactum nunquam memorata per ævum,
- - - Te cuncta loquetur
Tellus, te variis scribent in floribus horæ,
Longaque perpetui ducent in sæcula fasti. (q)

VIRTUS. Non eget populi suffragio, qui suo magnus est. Ego ipsa mihi magnum decus & gloria ingens; imò dum laudor à multis, agnosco planè quantùm veræ mihi gloriæ desit. (r) FAMA. Fateor; quòd excedas quasvis Virtus meritissima laudes. (s) Nullus enim est sufficiens calamus; qui tua ex æquo magnalia eloqui possit, nulla pagina; quæ magnitudinem tuam complecti valeat: ego tamen vocali tuba tui celsitudinem nominis non tacebo. Rectefacta enim collaudare honestum est (t) tum quia celata Virtus parum sepultæ distat inertiæ. (u) VIRTUS. Est suus adamanti absconso in silice valor; auro tenebrosis terræ in visceribus splendor: unio conclusus in concha liliato clarescit candore, Princeps luminum Poli; corruscante radiorum fulgore sub Antipodibus non privatur. FAMA. Ergo sicut magis adamatur adamas dum gestatori admovetur annulò: sicut validius aurum; dum ut ambiat Regum Capita; in materiam Coronarum abit, sicut nitidior unio; postquam Diadematibus unitus fuerit; sicut studiosi Solem veneramur plausu; dum vobis verticaliter correspondentem videmus; ita sanè tu Virtus optima! estò quidem magna sis; dum tamen laudatoribus in altum evolas calamis; major appares. VIRTUS. Hæc omnia ego contemno. FAMA. Ergo ego appello. VIRTUS. Quorsum? FAMA. Ad Tribunal Justitiæ. VIRTUS. Hæc meo de genere nata. FAMA. Transeat. VIRTUS. Ratio transitionis? FAMA. Estò tuo de genere nata; Justitia tamen fidelissima æquitatis amica; quæ nescia est flecti nec prece nec pretiò; apud quam nulla Personarum acceptio, nec Cupido munerum. (v) VIRTUS. Consentio in appellationem. FAMA *ad Justitiam.* Suprema æquitatis Arbitra! quæ ponderas Causarum Causas, quæ percutis reos, cujus sub æquo moderamine stat integer Orbis, cui compescendæ litis à Superis commissa potestas, quam Regna, quam Urbes, quam amplissimi venerantur Aropagi; qua absente scelera prædominantur probitati: nôsti bene, quòd Virtutem sequatur honor: Virtus honorem refugit: ergo discerne, judica, & conclude. VIRTUS *ad Justitiam.* Charissima Filia! sistit coram te Genitrix tua, memento ejus ac adverte: quòd bonum sit laudari, sed præstantiùs esse laudabilem. (w) JUSTITIA. Quoniam Virtuti debetur laus (x) tum quia justum est; ut bene gerentibus laudis tribuatur assensus: (y) tum quia honor est cujuslibet Virtutis præmium: (z) tum quia gloria debet sequi Virtutem! (aa) tum quia Virtus mater gloriæ est: sola enim est cui gloria jure debetur & securè impenditur. (bb) Ergo o Virtus!

In freta dum fluvii current; dum montibûs umbræ
Lustrabunt convexa, Polus dum sidera pascet:
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. (cc)

[l] *S. Hieron. in Epist.* [m] *Arist. lib. 2. de Republica cap. 9.* [n] *Seneca in Epist.* [o] *Socrates.* [p] *Lucan. in Paneg. Man. Theod.* [q] *Idem.* [r] *Antagoras apud Stob.* [s] *Petrus Dam.* (t) *Democrit. apud Stob. serm. 14.* [u] *Horatius.* [v] *2di Paralip. 19. v. 7. ad Rom. 2. v. 11. ad Ephes. 6. v. 9 ad Colossen. 3. v. 25. 1mâ Petri 1. v. 17.* (w) *Seneca lib. de Moribus.* (x) *Aristoteles Lib. 2. Eth.* [y] *Cassiodorus Lib. Epist.* (z) *D. Thomas 2da 2dæ q. 129 a. 4.* [aa] *S. Augustinus Lib. 5. de Civit. Dei.* (bb) *S. Bernardus in sermon.* [cc] *Virgilius. Æneid. 1.*

ANTIPR.

ANTYPROLOG.

Nieznośnemi niepoliczonych przypadkow, uciśniona zoſtaiąc przygodami Cierpliwość, zaſłużoney od Sprawiedliwości wyciąga nadgrody. Sprawiedliwość żalącą ſię cieſzy, y o maiącey bydź ſobie daney zupełnie nadgrodzie pewną czyni, na dowod dotrzymania obietnicy ſwoiey Swiat mieczem rościna z przeciętego ſzalę czyni, y na głowę Cierpliwości złotą Koronę kładzie. Tym ucieszona Cierpliwość by też naycięższe dolegliwości mile ponoſić oświadcza ſię.

CIERPLIWOSC. Zyć y cierpieć nierozerwanym ſą wiecznie ſpoione związkiem. Albowiem ani cierpienie bez życia, ani życie bez cierpienia bydź nie może. W pierwſzych zaraz życia pierwiaſtkach; do cierpienia pokazuie ſię pole, y tym bardziey człowiekowi ieſt przyzwoita cierpieć, że sam z natury ieſt przyzwyczaiony do płaczu, (a) wychodząc ledwieco na ſcieszkę życia, natychmiaſt bity do cierpienia otwiera ſię gościeniec. (b) Utarczką ieſt życie każdego, (c) prochem ieſt; ktory rożnych dolegliwości uſtawiczne wzruszaią wiatry. (d) Coż ieſt życie ludzkie; tylko nieznośnemi przygodami ſtrapione, gorzkiemi dolegliwościami y nieporownanemi przyciśnione uciſkami. Zycie ludzkie z ſamych złożone Krzyżow, od ktorych żadna część człowieka wolna nie ieſt, na ktore ciężko wspomnieć ach iak żałośniey one ponoſić! Ach życie moie! życie nędzne, ach życie! moie życie ſtrapione, ach życie moie! nie dawno cię mam, nie długo cię mieć będę, lecz ach iak ciężko ponoſić cię muszę! Ach życie ſzczegulna tęschności y piołunowa gorzkości! tu krżyże, tu pęta, tu cierniowa korona, ach ſwiecie! ſwiecie mizerny! Tu łagodzisz, tu ſzkodzisz, tu miodem; tu żołcią czeſtuiesz, tu nucisz, tu ſmuciſz, tu podchlebiasz tu potępiasz, tu wesołość tu żałość ſprawuiesz, ach zycie! zycie! SPRAWIEDLIWOSC. Głos ſłyſzę oſoby nie znam. CIERPLIWOSC. Cierpliwość przed tobą ſtoi Przezacna Bogini. SPRAWIEDLIWOSC. Zkądże tak żałoſne głoſy: CIERPLIWOSC. Głosy moie z udręczonego ſerca wyciśnione pochodzą. SPRAWIEDLIWOSC. O cierpliwości! ktora ieſtes tronem chwały, nieprzełamanym przeciwności puklerzem, naywybornieyſzym cnot wyrażeniem,(e) iuż ci ſię to cierpliwości przebrało? CIERPLIWOSC. Trudno nie ſyknąć, kiedy do żywego ogień dolegliwości dogrzewa. Gdybyś Bogini koroną tą, ktorą mam na głowie, pętami y krzyżami ktore na mnie widzisz bez liczby; napełniona była, ſama ubolewania doświadczyłabyś na ſobie. SPRAWIEDLIWOSC. Nie ponoſić udręczenia rzecz pożądana, lecz one mocno zwyciężać rzecz chwalebna. (f) CIERPLIWOSC. Tak czynię lecz z nizkąd pociechy nie mam. (g) SPRAWIEDLIWOSC. Naywiększą pociecha ieſt znoſić nieprzyiazne ſzczęście. (h) CIERPLIWOSC. od tego nie unikam, lecz mi iuż y ſił nie ſtaie, alboż ſiła moia kamienna, alboż ciało moie ieſt miedziane? (i) SPRAWIEDLIWOSC. Przypadki nad ſiły dopuſzczone nie bywaią. CIERPLIWOSC. Y żelaza przez używanie ubywa. SPRAWIEDLIWOSC. Złoto im dłużey w ogniu tym polerownieyſze, (k) A nie godzien ten wſzelkiego dobrego, kto nie cierpliwie złe, ponoſi. CIERPLIWOSC. Nie maſz nieſzczęśliwości na Swiecie, niewygod, nieſmakow, udręczenia, (l) ktorychbym nie poniosła, a nadgrody nie widzę. SPRAWIEDLIWOSC. Znoś co ci przykrego, ażebyś bardziey ſobie zasłużyła na to, coć miłego. (m) CIERPLIWOSC. A wszakże iuż doſyć poniosłam, (n) y ponoſzę. SPRAWIEDLIWOSC. Cierpliwość doſwiadczenie ſprawuie, doſwiadczenie nadzieię, nadzieia nie zawſtydza. (o) CIERPLIWOSC. Lecz nadzieia czeſto omyla. SPRAWIEDLIWOSC. Nie omyla, ktora na iſtotney zasadza ſię Prawdzie. Prawda zaś Przedwieczna (p) mowi: Błogosławieni ktorzy prześladowanie cierpią dla ſprawiedliwości, albowiem ich ieſt Kroleſtwo Niebieſkie (q) y przez wiele przykrości należy doſtąpić Nieba (r) CIERPLIWOSC. Ach iak przykra do tey Oyczyzny droga! SPRAWIEDLIWOSC. W cierpliwym ponoszeniu przykrości; latwo doſtąpisz. (s) bo nadgrody nie odbiera, tylko kto dzielnie, ſzczerze y odważnie potyka ſię (t) CIERPLIWOSC. Ktoraż ieſt dolegliwość od ktorey bym ponoſzenia unikała: SPRAWIEDLIWOSC. Bądż ſtateczna, nacieraiącym przypadkom nie uſtępuy, biiącym nieſzczęśliwościom mile polegay, a tak łatwo przeciwność zwyciężyſz (u) CIERPLIWOSC, Lecz końća nie wiem cierpienia moiego (w) SPRAWIEDLIWOSC. Nie wzdrygay ſię bynaymniey tego, ia ci dam Koronę chwały. (x) CIERPLIWOSC. Ach z Nieba dopuſzczona Bogini! bądż proſzę Panią słowa twoiego. (y) SPRAWIEDLIWOSC. Niech Swiat ginie niech ſię Sprawiedliwości zadoſyć ſtanie, *tu ſwiat roscina.* ty niżeli wieczną odbierzesz; złotą tym czaſem ſkronie twoie wieńczę koroną, CIERPLIWOSC. Dobrą utarczkę toczyłam, dążące nieſzczęśliwości zwyciężyłam, naoſtatek oddana mi ieſt ſprawiedliwości korona (z) SPRAWIEDLIWOSC. Trway w tym ſtanie do końca, zupełnieyſza nie minie cię nadgroda. CIERPLIWOSC. Niech iuż Swiat cały wszyſtkie na mnie ſwoie wywiera ſiły, niech niepoliczone dopuszcza dolegliwości, wſzystko to mile y ochotnie ponoſić będę.

Spie-

(a) *Neotericus.* (b) *Plutar. in Paneg.* (c) *Iob. 7. v. 1.* (d) *Gregor. Trifernas.* (e) *Boët. in lib. 4. de Virtut.* (f) *Petrarcha,* (g) *Pſal. 120. v. 1.* (h) *Petrarcha,* (i) *Job. v. 12.* (k) *Ovid.* (l) *2. Corinth. 7. v. 5.* [m] *Plinius.* [n] *Math. 27. v. 19.* [o] *Rom. 5. v. 4. & 5.* [p] *Joan. 14. v. 6.* [q] *Math. 5. v. 10.* [r] *Actor: 14. v. 21* [s] *Lucæ 21.* [t] *2. Timoth. 2. v. 5.* [u] *Seneca.* [w] *Job. 6. v. 11.* [x] *Apocal. 2. v. 10.* [y] *Lucæ 1.* [z] *Timoth. 4. v. 7. & 8.*

Spiewanie z Graniem.

1.

Wſzełka dziś weſołość ſprzyiay Cierpliwości.,
Słuſzne tego wyciąga Prawo.
Gdy za ſwe uciſki od Sprawiedliwości
Ktore ponoſiła dość żwawo
Nadgrodę bierze.
Czyniąc przymierze
Nierozerwane
Nie przełamane.
Ktore zawſze w pamięci będzie.

2.

Nie ieſt miła praca, gdy ią płaca miia,
Przy nadgrodzie więkſza ochota
Chętniey żeglarz okręt od brzegu odbiia,
Gdy nadziei otwarte wrota
Bydź ſobie widzi,
Ani ſię brzydzi
Nawałnościami
Y przykrościami,
Ktorych częſto doznaie wſzędzie.

3.

Nie maſz tey przykrości, nie masz tey niedoli,
Ktoreyby ſię nie doświadczyła,
Gdy widząc zamyſły nie po ſwoiey woli;
Jednakże w tym ſtateczna była,
Nie daiąc znaku
Swego nieſmaku
Bez narzekania
Y bez ſzemrzania.
Słowem: wſzyſtko mile znoſiła.

4.

A gdy iuż zapłatę ma przyobiecaną
Od ſprawiedliwości z nadgrodą
To cieſząc ſię iakby w ſamey rzeczy daną;
Widząc, że niebędzie za ſzkodą
Więc wſzyſtkie zgoła
Trudy weſoła
Znoſić cierpliwie
Y nieteſkliwie
Będzie, iako iuż ponoſiła.

ARGUMENT.

EUSTACHIUSZ; ktory niemniey Placydus zwany, rodzaiem bogaty, y żołnierską dzielnością między Rzymiany ſławny; pod Traianem Cesarzem Rzymſkim Hetmańſką zasłużył ſobie godność: a pewnego czasu zabawiaiąc ſię łowami; gdy uciekaiącego dziwney wielkości Ielenia gonił, natychmiaſt uyzrzał w rogach iego iasne Chryſtuſa na krzyżu wyobrażenie, zkąd ſłysząc głos do poznania Boga Prawdziwego ſiebie pociągaiący; wraz z żoną TEOPISTĄ *y dwiema niedoroſłemi ſyny* AGAPITEM *y* TEOPISTEM *wiarę Chryſtusową przyiął, wkrotce na mieysce przeſzłego widzenia powrociwſzy, obiawienie odebrał, iak wielkie przykrości y umartwienia za Imię y Chwałę Chryſtusową miał ponoſic. Zatym rożne cięzkie dolegliwości ſtateczną cierpliwością znoſił, wnetże do oſtatniey nędzy przyſzedłſzy; gdy potaiemnie do Egiptu uchodził, w podroży żonę nayprzod; a potym ſynow utraciwſzy opłakiwał. Tak wielkiemi przyciśniony uciſkami w krainie dalekiey około roli robiąc; przez długi czas taił ſię, lecz z Boſkiego rozporządzenia za nowąz napadaiącą okolicznością przez Rotmiſtrzow od Traiana Cesarza wyſłanych znaleziony, na Hetmańſką godność przywroconym zoſtał. Powracaiąc z zwycięztwa żonę y ſyny nad ſpodziewanie ſwoie znalazłſzy; Bogu za Opatrzność Iego dzięki czynił, w krotkim czaſie fałſzywym bożkom za otrzymane z nieprzyiacioł zwycięztwo po ſmierci Traiana od nowego Cesarza Adryana gdy przymuſzany był ofiary czynić; ſtatecznym umyſłem onemiż wzgardził. Rozgniewany Adryan Cesarz Euſtachiusza z żoną y z ſyny lwom na pożarcie ſkazał, widząc iednak Adryan łaſzące ſię lwy, y bynaymniey Euſtachiuszowi żonie y ſynom nie ſzkodzące, w wołu miedzianego rospalonego z żoną y ſyny Euſtachiusza włożyć rozkazał. Ktorych ciała od ognia bynaymniey nienaruſzone od wiernych Chrześcian pogrzebione zoſtały.*

P R O L O G.

AKT

AKT PIERWSZY

SCENA PIERWSZA.

Trajanus Cesarz Rzymskiego Pańſtwa widząc zaſzczyconego woiennemi czyny Placyda czyli Euſtachiuſza, temuż w radę z Senatorami wſzedłſzy, Hetmańſką oddać zamyśla godność.

OSOBY. TRAJANUS CESARZ. Z SZESCIU SENATORAMI.

TRAJANUS. Ta ieſt ſzczęśliwość ludźi Senatorowie Naymilśi, na ktorych ſwe dary hoyniey fortuna złała, nad poſpolity gmin ich wynoſząc; ktorzy woiennemi czyny od zguby uwolniaiąc Oyczyznę, y za nię życie ſą zawſze gotowemi położyć. Ktoraż proſzę ſwoiey bydź może zaſłużońſza nadgrody cnota; iako dźielnośćią ozdobiona ſławy Rycerſka ſztuka, pod ktorą iużto ucalenie Praw, iużto pomnożenie ſławy y złotey utrzymanie wolności ſwoiey doznaią obrony. Czuwamy prawda y ſpoſobow ſzukamy, abyśmy godzącym na karki naſze odpor nieprzyiaćiołom dać mogli, lecz Marſa woienny żołdak, ſwoią na tych dźielnośćią uderza, y obosięcznym orężem głowy powſtaiące głomi. Przeſtrzegamy aby nam podaiący radę beſpiecznemi byli, a ogniſty żołnierz rozprzeſtrzeniaiąc granice Pańſtwa, krwawym częſtokroć znacząc polem ubeſpiecza. Słuſzna zatym abyśmy Placyda, za ktorego ſtaraniem y woiennemi czyny nie raz Rzymſkiego Pańſtwa ucalenie ſtanęło, y nam miła Oyczyzna z rąk nieprzyiaćioł wyrwana, abyśmy mowię Hetmańſką udarowali Buławą y po tylekroć zwyćięzkich okrzykach ſkronie zwyćięzcy uwieńczyli Laurem, co potwierdzeniu y przyznaniu Waſzemu zdaię.

SENATOR 1. Woienna boiu krwawego dźielność nadgrody potrzebuiąca ſwoiey, inaczey przykrą ſtałaby ſię niedolą, gdyby ktory ſobie przez czyny zaſłużyła kres, bydź zawodniczy uznała. Zafarbowała wyznam ſię nie raz nie lekkim bo krwawym zdroiem dźielność Placyda Rycerſkie czoło, ktora z nie małym ſił ſwoich przerwaniem Hetmańſką gdy ſobie zaſłużyła godność, temuż ſłuſznie maiącą bydź zdaną, uznaię y potwierdzam.

SENATOR 2. Początkowym ieſt ſobie zrzodłem ucalenie Oyczyzny do loſu ſzczęśćia, ktore na przyrodzoney zaſadza ſię ſławie, z dźielności Placyda gdy ta w naſze wkorzeniła ſię ſerca, ſama ſobie puklerzem nieprzełamanym ſławy będąc: przez miłość ku niemu, z nieſzczęśliwych Nas nie raz wybawiaiącemu przypadkow, temu aby w Hetmańſkiey zoſtawał randze, przyczyną zoſtaię wolnego głoſu.

SENATOR 3. Przeczyć temu nie mogę, na ktorą ſobie męźność z woiennych czynow zaſłużyła doſtoyność, aby uſzczerbek w nie doſtąpieniu teyże ponośić miała, od ktorey wolność nas wſzyſtkich obroniona. Co gdy ſię zyśćiło z wykonania Placyda, ſamo zatym ſłuſzności pobudza prawo, ażeby wzamiar nadgrody Przodkiem czyli Hetmanem zoſtał woiennych ludźi, ktorym godności ſtopniem aby ſię ćieſzył, zdaniem moim twierdzę.

SENATOR 4. Wrodzony ieſt zaſłużonych przymiot, ażeby Imię tych ozdobione godnośćią było, y przy ſwoiey z doſtoieńſtwem wiekowało chwale, ktorzy dla Oyczyzny choćiaż z ażardem życia ſwoiego, podiętych nie zbraniaią ſię ponośić trudow. A tak gdy był Placydus y ieſt dla Pańſtwa Naſzego wylany, zaczym niechay ſłuſznie Hetmańſtwa piaſtuie Urząd.

SENATOR 5. Bądź to że ſię częſtokroć na naſzey omylamy nadźiei, atoli iednak w upałach Marſa dogrzany żołnierz bydź nie powinien ſłuſznie omylonym. Boć ieżeli po zgnilku woien miły naſtępuie przez tegoż pokoy, y śiła mocy naſzey utrzymana zoſtaie, toć ſłuſzna aby krwi wylaney cena zakupił ſobie w godności, Imienia nieśmiertelność. Ztąd niechay znakomitą za ſwoie czyny godność Hetmańſką odbiera Placydus, w nadźiei ſławy po tyle otrzymanych zwycięztwach nie omylnym zoſtaiąc.

SENATOR 6. Gdybym Nayiaśnieyſzy Monarcho woiennych w tey przykrośćiach nie był wiadomy własności, lecz z powſzechnego kſztałtu często omylaiącego rzecz przytwierdzał, wcalebym mniey godnego do Urzędu bydź uznawał Zołdaka, lecz w iſtocie ſamey tegoż przenikaiąc dowodną nie raz roſtropność, z moiego mieyſca temuż wſzędźie bydź wymierzony ſzczęśćia cel uznaię, y Placyda do doſtąpienia wſpaniałośći Hetmańſkiey bydź godnym, głoſem moim potwierdzam.

SCENA DRUGA.

Po uczynioney radźie, Ceſarz Euſtachiuſzowi rządy Hetmańſtwa oddaie y ſkronie zwyćiezcy wieńczy, ktoremu Senatorowie winſzuiący podarunki oddaią, niektorzy wraz z Placydem czyli Euſtachiuſzem pląſy około bożyſzcza czynią.

OSOBY. TRAJANUS CESARZ, PLACYDUS, czyli EUSTACHIUSZ, SENATOROWIE.

TRAJANUS. Zgodne względem oddania Hetmańſkiego Urzędu Placydowi was wſzy-

ſtkich głoſy; Senatorowie Naymilſi, aby ſkuteczny, to ieſt nie zawodniczy w niczym odebrały koniec, niechay tenżey w ſwoiey przed Nami ſtawia ſię Oſobie, niechay za czyny ſwoie odbiera doſtoyność, za Rycerſką ſławę nieśmiertelność.

PLACYDUS czyli EUSTACHIUSZ. Z iak naygłębſzym uſzanowaniem; przed Maieſtatem Waſzym ſtawam Nayiaśnieyſzy Monarcho, y do czego mnie rozkazy W. Ceſarſkiey Mći powoływać będą; z pilną y tym przyzwoitą popiſać ſię wiernośćią; powinność moia.

TRAJANUS. Wierności twoiey wielorakie nam pokazałeś dowody, przez co znaczne do łaſkawośći Naſzey ſobie uczyniłeś kroki. Wiemy o tym! że ſprawiedliwa y przyzwoita praca; doſtoynośćią, zaſzczytem, y nadgrodą przyozdobiona bydź powinna, uśilne około ucalenia Państwa Naſzego ſtarania twoie, w świeżey zawſze tkwią nam pamięći, przez co Hetmańſkiego Urzędu godnym Cię bydź uznaliśmy. *Tu Laur na głowę kładźie.* Skłońże tedy ſkronie twoie pod Laur zwyćięzki, za twoie Rycerſkie czyny, kwitniy do naśladowania teraźnieyſzym wiekom, do podźiwienia przyſzłym. Odbieray członki naſze Rycerſkich ludźi; iako tych pierwſze czoło, będąc zawſze pamiętnemi dźielności twoiey.

PLACYDUS czyli EUSTACHIUSZ. To moie było z przyrodzenia a w życia woyſkowego trybie zachowane dotąd przedśięwźięćie, Nayiaśnieyſzy Monarcho, żem ſobie nic za rzecz bardźiey chwalebną nie poczytał; iako dla Oyczyzny y publiczego dobra ćiężkie ktorężkolwiek prace bądź z niebeſpieczeńſtwem życia złączone podeymowáć, za co gdy ſobię z łaſkawośći W. Ceſarſkiey Mći zdany obieram Hetmańſtwa Urząd, nie odbieram z tą myślą: ażebym ſię z przykrego iarżma tey niedoli wyprzągnął, albo na Zołnierſkiego życia ćiężar nie korzyſtuiący miał ſię kiedy uſkarżać, lecz nowemi zaſługami Oyczyźnie ſię zalecaiąc, nieprzyiaćioł gromiąc, z miłośći ku niey odbieram.

SENATOR 1. Ktory głos z mieyſca moiego do Hetmańſkiego zdanego Urzędu ku tobie bydź ſłuſzny moy mniemałem, przy tym ſamym wolnym zoſtaiąc: gdy Cię iuż na tey doſtoynośći oſadzonego bydź widzę, umartwić ſię nie mogę; abym życzenia nie miał złożyć moiego, z tym ſercem: niechay zawſze Imięniu twoiemu wiekopomna ſłuży ſława. Y na znak życzliwośći moiey *pierśćieniem* twoie ſobie zaſkarbiam ſerce; z tym napiſem: *Sama śmierć rozłączy podarunki moie.*

SENATOR 2. Nie mnieyſza życzliwość moia przychylnośći ku tobie Placydzie ſama pobudką; abym życzliwość oddał, z kąd życzę: Niechay przy trudach Oyczyzny tobie w dalſzym honorze ſtateczność nigdy nie odmienna ſprzyia. Y na znak przychylnośći moiey *miecz* oddaię, z tym napiſem: *Pod tym nieprzyiaćielſkie karki. Inni Senatorowie mowią razem:* My na dowod kochania Placyda, znak radośći wraz z nim uczyńmy.

Spiewanie z Graniem.

1. Okrzyki czyńmy, ſercy uprzeymy;
Wodzowi ſtałe Koło nie małe.
Nuż Placydowi
Jak Rycerzowi
Senatu.

2. Gdy Mąż Przeſławny, a wſzyſtkim iawny.
Za ſwoie czyny nie bez przyczyny;
Teraz przybrany,
Udarowany
Godnośćią.

3. Dał ſię we znaki, gromiąc Orſzaki,
Nieprzyiaćiołow, wiele mozołow
Podeymuiący.
Odbieraiący
Zwyćięztwa.

4. Więc ſkronie Jego, iako ſławnego,
Niech Mars ochoczy Laurem otoczy.
Bellona mile
Sprawuie chwile
Weſołe.

SCENA TRZECIA.

Obiąwſzy Rządy Placydus czyli Euſtachiuſz; na łowy wychodźi, gdźie w głęboką za iednym Jeleniem nie małey wielkośći gdy ſię zapuśćił Puſzczą, od ſwoich ſię oddala. A Jeleń doſtawſzy ſię na wyſoką ſkałę, ſzuka do niego wſtępu Placydus czyli Euſtachiuſz, lecz uyzrzawſzy Krzyż bardzo iaſny w rogach Jelenia z wyobrażeniem Chryſtuſa, y wpatrzywſzy ſię w to widzenie pilnie, ſłyſzy głos: zkąd przerażonym będąc truchleie, á nieco przyſzedłſzy do ſiebie; napełniony Duchem S. Bogu za obiaśnienie rozumu ſwego dźiękuie, y porzucaiąc Pogańſkie błędy, Chrzeſt S. z Żoną y z Synami przyiąć zamyśla.

OSOBY. PLACYDUS CZYLI EUSTACHIUSZ.

EUSTACHIUSZ łowami ſię bawi po kniei, á uyzrzawſzy Jelenia na ſkale; ſzuka do niego przyſtępu, lecz głos do ſiebie ſłyſzy: Czego mnie goniſz Placydźie? Jam ieſt Chryſtus Jezus, Ktorym dla ludźi będąc Bogiem Krzyż ten ćierpiał. *Placydus czyli Euſtachiuſz truchleie, á nieco do ſiebie przyſzedłſzy mowi:* Ach! ach! dźiwne Bog z ludźmi ſprawy czyni, daiąc ſpoſoby do poznania ſiebie, kiedy y przez nierozumne źwierzęta Pogańſkie oświeca błędy, prowadząc przez Dobroć ſwoię pielgrzymuiących po świata tego manowcach do chwały Oyczyzny, z niedowiarſtwa do gruntowney a nigdy nie wzruſzoney

ney Wiary, maiąc nad każdym ſtworzeniem baczność. Bog! Bog! po kłębku Opatrzności y w więzach miłości ſwoiey; ſynow ćiemności wyprowadza na światło. O nie poięta Dobroći Boga! y czyliż nie Ty zważaſz drogi moie y liczyſz kroki! o nie doścignła powołania moiego drogo; czyliż nie Ty na ściezki ſtanu Łaſki mnie kieruieſz: Uznaię to na ſobie, y dźiękuięć Boże moy, za obiaśnienie w niedowiarſtwie dotąd będąc rozumu moiego, porzucam Pogańſkie błędy: w ktorych ſynem zoſtawałem ćiemności, wiedząc; że wſzyſtko w oczach Twoich ieſt iawne. Idę zatym, y ſpoſobu Tobie Bogu moiemu ſłużenia ſzukać będę, mowiąc: Chwalćie Boga wſzyſtkie ięzyki, że ſię zmiłował nademną, y iako światłość ſłońca poćiąga do ſiebie niezmrużoną zrzenicę, tak poznanie Prawdźiwego Boga; poćiąga mnie przez miłość do kochania Jego. *Tu Euſtachiuſz ſłyſzy głos do ſiebie:* Synu moy Placydźie ażebyś łatwiey mogł zoſtać członkiem moim, idź do Imieniem Jana Puſtelnika, y odbieray Chrzeſt. *EUSTACHIUSZ.* Uczynię zadoſyć powołaniu Twoiemu o Boże moy! Ty Stworco rządź kroki moie.

SCENA CZWARTA.

Z łowu powroćiwſzy Euſtachiuſz, z wielkim weſelem oznaymia Zonie ſwoiey widzenie, y ſkłonnieyſzą ią nad mniemanie do przyięcia Wiary S. uznaie; ktora wzaiemnie ſen ſwoy onemuż oznaymia, y nie odwłocznie z niewymowną radością na Puſtynią idą, y wraz z Synami ſwoiemi od Puſtelnika Chrzeſt S. przyimuią.

OSOBY. EUSTACHIUSZ. TEOPISTA. DWOCH SYNOW, Y PUSTELNIK.

EUSTACHIUSZ. Tyczącą ſię powołania naſzego do Wiary S. iſtotę nie małą mam ći z przypadku moiego oznaymić, Naymilſza Zono, ktora; mnie zabawiaiącemu ſię na łowach z Dobroći Boſkiey obiawiona zoſtała. Szukaiąc bowiem; gdym ſię za zwierzęćiem Jeleniem udał; na wyſoką ſkałę przyſtępu, natychmiaſt; Krzyż w rogach iego uyrzawſzy; głos ſłyſzę do ſiebie: *czego mnie goniſz Placydźie? iam ieſt Chryſtus Jezus, Ktorym dla ludźi będąc Bogiem Krzyż ten ćierpiał.* Zkąd zadumiały nader, żałość przedśięwźięćia uczyniłem moiego; nie wymownym będąc w poznaniu Prawdźiwego Boga, dźiękuiąc za obiaśnienie w niedowiarſtwie rozumu moiego, ſłuſzna zatym: abyśmy Wiarę S. z Syny naſzemi nieodwłocznie przyięli. *TEOPISTA.* Mali to bydź oczywiſta prawda; ktorą mi oznaymiaſz? *EUSTACHIUSZ.* Swiadczę ſię przed ſamym Niebem! iż rzecz oczywiſtą oznaymiam. *TEOPISTA.* Słyſzałam y ia przez ſen głos mowiącego do mnie: Ty y Mąż twoy y Synowie twoi iutro do mnie przyidźiećie. *EUSTACHIUSZ.* O Nieſkończona Dobroći Prawdźiwego Boga, niechay Ci po wſzyſtkie wieki za pokazane miłośierdźie nad nami ſłynie chwała, ktorą y my dokąd śił y życia ſtanie; rozſzerzać pragniemy. *TEOPISTA.* Nie odwłoczmyż tedy naymilſzy Mężu! rzeczy tak potrzebney? *EUSTACHIUSZ.* Idźmy! idźmy! a z ſkwapliwością idźmy! wraz z Syny naſzemi, a uśilnie ſzukaymy duſz naſzych zbawienia. *TEOPISTA.* Dokąd że ſię teraz Mężu naymilſzy udamy? *EUSTACHIUSZ.* Nie turbuy ſię naymilſza Zono! Opatrzność Boga Prawdźiwego; wſzędźie naſze będźie kierować kroki, zaczym idźmy choćby w iak naygłębſzą puſzczą a ſzukaymy Chrześćiańſkiego Kapłana. *Tu idą, y ſzukaiąc napadaią na Puſzczy Puſtelnika Imieniem Jana, do ktorego przyſzedłſzy; mowi Placydus czyli Euſtachiuſz:* Sługo Boży Chrześćiańſki Kapłanie, Bog na to mieyſce naſze kierował kroki, abyśmy z fałſzywych Bogow wyzuwſzy ſię mocy; Pogańſkie porzućiwſzy błędy; Chrzeſt S. z ręki twoiey przyięli, przez ktore przyięćie byśmy Prawdźiwemu Bogu tym łatwiey ſłużyć mogli; maiąc dla nas iużto wewnętrzne; iużto zewnętrzne do Wiary S. powołania; a uznania Boga znaki, zaczym uczyń zadoſyć pragnieniu naſzemu, a my wdźięcznemi y pamiętnemi będźiemy tobie; żeś uśiłowania naſze do pożądanego doprowadźił ſkutku. *Tu od Puſtelnika Chrzeſt S. odbieraią, y Placydowi Puſtelnik Imię Euſtachiuſza nadaie. Po odebranym Chrzćie S, mowi Puſtelnik do nich:* Naymilśi w Bogu mam wam czego powinſzować; żeśćie do poznania Boga Prawdźiwego przyſzli, a od Pogańſkich odſtali bożyſzczow. Albowiem Bogu ſłużyć, ieſt iedno co krolować. Trwayćież tedy w tey S. Wierze ſtatecznie, do rzeczy światowych żadnego przywiązania nie maiąc, znośćie mile wſzelakie na was napadaiące trudy, by też nayćiężſze dolegliwości weſoło przyimuyćie, y ponośćie. Bog bowiem miłośćiwy kogo zaſmući; tego y poćieſzy, y kogo kocha, na tego rożne umartwienia y krzyże przepuſzcza. A wiedzćie o tym; że kto wytrwa aż do końca, ten zbawion będźie. *EUSTACHIUSZ.* Odebrawſzy z rąk twoich ſługo Boży Sakrament Chrztu S. ſłuſzności po nas wyćiąga Prawo, abyśmy ći za to powinne podźiękowania uczynili. Więc niech ći Bog w nadgrodę tego iak naydłużſzego raczy użyczyć wiekowania, ażebyś nam przez gorące twoie do Boga modły ſkuteczną w potrzebach naſzych był pomocą, ktorym polećiwſzy ſię; ażebyśmy ći dłużſzey nie czynili przykrości; odchodzemy. *PUSTELNIK.* Niech was Bog błogoſławi; y ſzczęśliwie prowadźi. *TEOPISTA.* Bog ći zapłać.

SCENA PIĄTA.

Czyniąc Bogu Eustachiusz gorące za Dar Powołania do Wiary S. modły, odbiera obiawienie, że wiele na tym świecie ma cierpieć dla Chrystusa, co oznaymuiąc Zonie swoiey, proszą o cnotę wytrwania, y dopuszczone plagi przez sługi sobie ogłoszone mile znoszą, a dl. łatwieyszey Bogu służenia sposobności z Rzymu do Egiptu uchodzić z Syny zamyślaią.

OSOBY. EUSTACHIUSZ. TEOPISTA. DWOCH SŁUZĄCYCH.

EUSTACHIUSZ. na puszczy klęcząc modli się: Na ktorym mieyscu cudowne od Ciebie Nieskończony Boże do Wiary Twoiey S. odebrałem powołanie, na tym, abym Ci naygłębsze uczynił dźięki; sprawiedliwą wszelkiego Prawa słusznośćią obowiązany iestem. Dźiękuięć zatym za dar powołania do stanu gruntowney Wiary o Boże moy! iako bowiem pragnie Jeleń do zrzodła wody, tak pragnie dusza moia do Ciebie Boże, y gdy iuż w poznaniu Ciebie Prawdźiwego zostaię Boga, nieskończone oddaięć dźięki. *Tu widźi spuszczoną rozgę y miecz z Nieba, y głos słyszy do siebie:* Przez wiele przykrośći y umartwienia należy ći dostąpić Nieba. *EUSTACHIUSZ.* Panie coż chcesz ze mną czynić! poddaię mnie całego Woli Twoiey Nayświętszey, y obowięzuię na wieki. Przyimuię ochotnie wszelkie Twoie o mnie y o rzeczach moich przeznaczenia, nie tylko ztąd, że iestem Twoim istotnie sługą, nie tylko ztąd, że Ci nikt odporu dać nie może, ale też dla tego, że wszystko około nas nayprzezorniey rozporządzasz, że żadnego nie nawiedźisz z tych, ktorych stworzyłeś, że na koniec wszystko z miłośći Oycowskiey ku nam stanowisz. Więc wyzuwam mnie z własney moiey ślepey woli, co tylko iest szkodliwego pragnącey, ażebym Twoią Boską był rządzony Mądrośćią, ażebym miał serce według serca Twego, ażebym żył według Woli Twoiey. To tylko chcę, co Ty chcesz, tego nie chcę czego Ty nie chcesz. We wszystkich sprawach moich nie moia, lecz Twoia Wola niech się stanie. Niech się stanie tak o Oycze Niebieski! iako się upodobało Tobie przed wieki. Jesteś Panem moim, Stworzyćielem moim, Oycem moim, czyń co iest dobrego w oczach Twoich: gotowe serce moie, gotowe serce moie Boże! Chcesz mnie bogatym lub ubogim? wsławionym lub sromotnym uczynić? gotowe serce moie! Chcesz zdrowym lub chorym? wesołym lub smutnym? gotowe serce moie! Chcesz ażebym dłużey żył, lub prędzey umarł? mniey lub więcey w cnoty postąpił? na większą lub na mnieyszą chwałę Niebieską zasłużył? gotowe serce moie! gotowe serce moie Boże! Oto ia sługa twoy, niech mi się stanie według słowa, y według ustanowienia Twoiego. Poddaię się Woli Twoiey do ubostwa, do sromoty, do wzgardy, do ostatnich boleśći, do śmierći, owszem: aż do wiecznego potępienia, aż do moiego zniszczenia. Chcę mieć to co mam, bo mam, co chcę: bo tego chcę co Ty chcesz. W wszelkim powodzeniu czyli pomyślnym, czyli przećiwnym, w poćiechach lub przykrośćiach, w życiu lub przy śmierći, błogosławić będę Pana w wszelkim czaśie, chwała Jego zawsze w uśćiech moich, bo zawsze godźien iest, ktory zawsze Oycem iest. Pan daie, Pan odbiera, Bog cieszy, Bog zasmuca, niech będźie Imię Jego błogosławione. *Tu Teopista przychodźi, do ktorey Eustachiusz mowi:* Mam ći coś powiedźieć! co wszystko z nieprzebranego wypływa Miłośierdźia Boskiego. Oto na tym mieyscu Bogu oddaiąc dźięki, widźiałem rozgę goreiącą y miecz na Niebie, niemniey słyszałem takowe słowa: *Przez wiele przykrośći y umartwienia należy ći dostąpić Nieba!* Coż ty na to? *TEOPISTA.* Gotowa iestem z strony moiey na wszystko. *EUSTACHIUSZ.* Tak powinno bydź! co Bog chce, to nam chćieć potrzeba, lecz Bog chce abyśmy rożne umartwienia, dolegliwośći y przypadki dla Jego ponośili Jmienia, ażebyśmy przez to sobie na wieczną zasłużyli Chwałę, więc nam to wszystko chętnie, ochotnie, y ćierpliwie znośić trzeba. *Tu słudzy nadchodzą, z ktorych pierwszy mowi:* Niech Cię to Panie moy nie trwoży, coć oznaymię: oto sługi twoie dopuszczonym od Boga powietrzem ze Swiata zgładzone. *Sługa Drugi.* Nie chcę bydź przyczyną żalu Panu moiemu, oznaymić mi iednak przychodźi: że bydło poodchodźiło w wszystkich Dobrach twoich. *EUSTACHIUSZ.* Niech się dźieie Wola Twoia Nayświętsza pełny nieograniczoney Dobroći Boże. *TEOPISTA.* Pan Bog dał, Pan Bog wźiął, iak się Panu Bogu podobało, tak się stało, niech będźie Imię Jego błogosławione. *Tu słudzy odchodzą. EUSTACHIUSZ.* Dźiękuiemyć Wszechmocny Boże za plagę tę, na doświadczenie ćierpliwośći naszey dopuszczoną. *TEOPISTA.* Tu Panie siecz, tu Panie karz, tu Panie dolegliwośći dopuszczay, ażebyś na wieki przepuśćił. *EUSTACHIUSZ.* Trudno nam tu iuż widzę Zono moia naymilsza w tych stronach życie prowadźić, nie ztąd, że będąc wźiętemi u ludźi, teraz na ięzyki przyidźiemy, śmiechem y wstydem ludzkim staniemy się, przez utratę fortuny naszey z Woli Pana Boga, lecz unikaiąc zacnośći, ktorą Swiat u ludźi daie, dla Chrystusa, y ażebyśmy spokoynieysze w niewiadomośći ludzkiey z pożytkiem duszy, na czynieniu pokuty życie nasze prowadźić mogli, moia rada ztąd do Egiptu puśćić się. *TEOPISTA.* Zgadzam się z wolą Naywyższego Boga, y na to, o czym mi wspominasz, ochotnie zezwalam, y owszem to ustanowienie nasze do skutku doprowadźić potrzeba nie odwłocznie.

AKT

AKT DRUGI.

SCENA PIERWSZA.

Eustachiusz z Zoną y Syny do Egiptu uchodzi, y przewiozłszy się za morze; Panu okrętu płaci za przewoz, lecz ten zapatrzywszy się na Zonę Eustachiusza nie pośledniey piękności, tę sobie za przewoz zostawia. Eustachiusz dopominaiąc się Zony swoiey Teopisty, Pan okrętu iemu odgraża, ktorey nie mogąc odebrać Eustachiusz, z żalem z Syny swoiemi odchodzi.

OSOBY. EUSTACHIUSZ. DWOCH SYNOW AGAPITUS y TEOPISTUS. TEOPISTA ZONA EUSTACHIUSZA. PAN OKRĘTU.

EUSTACHIUSZ wsiadaiąc w okręt mowi: Zegnam cię Rzymie Oyczyzno moia! w tobie życia moiego pierwiastki powziąłem, w tobie wychowany nie pośledniey byłem uczestnikiem fortuny, w tobie w głębokiey niedowiarstwa slepocie zostaiąc; z cudownego oświecenia Boskiego na nieomylney prawdziwey Wiary stanąłem drodze, w tobie nakoniec z niedościgłego dopuszczenia Boskiego do ostatniey przyszedłem nędzy, więc żegnam cię! *TEOPISTA.* Albożci żal z Rzymu wychodzić? *EUSTACHIUSZ.* Bynaymniey! y owszem day Boże iak nayprędzey na porcie stanąć. *TEOPISTA.* Więc mi o Rzymie nie wspominay! *Tu się przewożą, á wysiadłszy z okrętu Eustachiusz płaci Panu okrętu, mowiąc:* Dziękuięć Panie za fatygę twoię, przyimiy proszę w nadgrodę te kilka groszy. *Pan okrętu.* Broń mnie Boże! żebym od ciebie pieniędzy miał żądać, bo widzę: że ci chłodno, głodno, y w pięty zimno, widzę że nie masz z czego siebie; y twoich Towarzyszow żywić, więc tę pieniądze co mi daiesz, schoway sobie na chleb, ia żebym tobie kosztu umnieyszył, y sobie za przewoz nadgrodził, tę Niewiastę w nadgrodę biorę. *EUSTACHIUSZ.* Broń Boże nie tylko mowić; coż bardziey czynić tego, Niewiasta ta, iest to prawdziwa Zona moia. *Pan okrętu.* Czy Zona, czy nie Zona o to się nie pytam? *EUSTACHIUSZ.* A wszakże przez żadne prawo tey krzywdy czynić mi nie możesz! *Tu Teopista ręce załamuie y płacze. Pan okrętu.* Cicho; ieżeli chcesz, abym ci Prawa prawą ręką nie napisał na gębie? *EUSTACHIUSZ.* Boy się Boga! ktory na wszystkie sprawy nasze patrzy! *Pan okrętu.* Jeżeli dłużey ze mną sprzeciwiać się będziesz, albo ten miecz w tobie utopię, albo mi na samym dnie tego morza zostaniesz. *Tu Pan okrętu odbiia okręt od brzegu y płynie. EUSTACHIUSZ. z płaczem woła:* Ey, człowiecze wspomniey na związek moy, y sercu nie zaday rany! boy się Boga! nie kalicz bez mieczy serca! *Pan okrętu.* Ey, cicho, stul gębę bo ci ią zatkam! *EUSTACHIUSZ* O nielitościwe człowieka nademną serce! o miłości nie kochaiąca bliźniego! o do żywego doymuiąca nadgrodo! izaliż cięższą mogłaś kiedy zadać sercu moiemu ranę, iako gdy mi Przyiaciela od serca odbierasz. O ręko Boga moiego iak ciężka iesteś! iak rożne y iak nie znośne przepuszczasz na ludzi plagi! Ach Dziatki moie ktoż teraz około was chodzić będzie! kiedy wam kochaiącą Matkę; a moię naymilszą Zonę tak nielitościwy odebrał człowiek. Boleie serce! ustaią siły! giną zmysły! kiedy smutek do smutku przybywa, kiedy złączona miłośc przez nie godziwy uczynek rozłączoną zostaie. Lecz coż tak ciężkie wynurzam żale! izaliż y to nie z Boskiey stało się Woli? tak a nie inaczey iest! więc niech Wola Twoia Boże dzieie się zemną, y Imię Twoie niech będzie pochwalone na wieki.

SCENA DRUGA.

Eustachiusz w podroży zostaiąc do Egiptu; napada na Rzekę; przez ktorą Synow swoich przenosi, lecz przeniosłszy Syna pierwszego na brzeg, wracaiąc się po drugiego; widzi, iż go Lew porywa, á powracaiąc nazad do Syna, ktorego przeniosł; widzi; iż wilk porwawszy go; z nim do lasa ucieka, zkąd niezmiernym będąc ogarniony żalem, sam odchodzi.

OSOBY. EUSTACHIUSZ, y DWOCH SYNOW; AGAPITUS z TEOPISTEM.

Eustachiusz przenosi Syna przez rzekę, á przeniosłszy; po drugiego się wraca, á widząc że Lew go porywa woła z płaczem: Ach dla Boga! *Wraca się do Syna zostawionego na brzegu, y widzi że. Wilk go porywa, á powrociwszy na brzeg lamentuie:* O Boże coż z sługą Twoim czynisz! gdy do nieugoioney po Zonie utraconey rany; z utraty Synow nową zadaiesz: Jeszcze po nieopłakaney zadosyć żałości, z przyczyny Małżonki świeżą do płaczu podaiesz przyczynę. Gdybym o Boże! nie wiedział; że ta plaga z Twoiey iest na mnie sługę Twoiego dopuszczona Ręki, że z Twoiey o Boże dzieie się Woli, włzach moich zanurzyłbym się wcale, atoli iednak czyń Boże; coć się podoba, przepuszczay dolegliwości y krzyże moiey ku Tobie doświadczaiąc miłości, ia pomniąc; żeś Ty na Krzyżu wiszący daleko większe dla odkupienia moiego ponosił gorzkości, wszelkie od Ciebie o Boże moy! na mnie dopuszczone umartwienia miłą będą mi słodyczą. *Tu Eustachiusz przeszedłszy ; Pastuszy widząc Wilka niosącego Dziecię odbiiaią.*

SCENA TRZECIA.

Oracze widząc Lwa nioſącego Dźiećię; toż odbiiaią, á Euſtachiuſz w oſtatniey nędzy będący, przyſzedłſzy do Wśi Badyſus zwaney; ſłużbę u Oraczow przyimuie

OSOBY, ORACZE, y EUSTACHIUSZ.

EUSTACHIUSZ do Oraczow. Pomaga Bog Panie Goſpodarzu! *ORACZ.* Bog zapłać! *Euſtachiuſz przypatruie ſię robieniu około roli, do ktorego mowi Oracz:* z dalekaście Panie? *Euſtachiuſz.* nie zdaleka! *Oracz.* A dokąd Pan Bog prowadźi? *Euſtachiuſz.* Szukam kawałka chleba! *Oracz.* O czy mi was Pan Bog nadał; takiegoć ia też potrzebuię, bo oto tę całą rolą mam do uprawy, a ludźi do pomocy nie mogę doſtać. *Euſtachiuſz.* Chcieycie mnie przyiąć; a ia wam w uprawieniu roli będę dopomagał. *Oracz.* Dobrze; Goſpodarzać to czeladnik ratuie, kiedy co dobrego, y owſzem przyimuię; ale mi trzeba dobrze rolą uprawiać? *Euſtachiuſz.* Co możność moia będźie Panie Goſpodarzu, ia iak naylepiey będę chćiał. *Oracz.* Ną dobrze to ſię umowiemy w domu, a tym czaſem ia też mam potrzebę do Domu; muſzę iść, a was tu zoſtawiam, oraycieſz ſobie tu; tylko nie głęboko, bo to piaſzczyſta rola, ſkiby dobrze trzeba ſkładać, a z ciołkami trzeba ſobie powoli poſtępować, bo iakbyśćie na nie bardzo fukali, toby ſię rozbrykały, a za trzecią by was granicę człeku y z pługiem porwały, na południe ie wyprzążcie y na paſzą puśćie, ieść ia wam tu przyślę, a ku wieczorowi ſam mogę do was przyiść, to razem do Domu poydźiemy. *Euſtachiuſz.* Dobrze Panie Goſpodarzu, iuż ia tu tak będę robił, iak mi powiadaćie. *Oracz.* To ia iuż odchodzę: *Euſtachiuſz.* Niech Pan Bog prowadźi! *Oracz odchodźi, Euſtachiuſz zaczynaiący orać mowi:* W Imię Boſkie; iuż to tu dla Pana Boga trzeba wſzyſtko czynić. *Tu około roli robi, á przeſtawſzy robić z żalem mowi:* Miły Boże! byłem pierwey iako drzewo kwitnące, w zacności, ſławie, rodzaiu, y bogactwach, a teraz ſtałem ſię iako ſucha lipa; z ktorey opadą li ie, y iako ogrod bez wody ſtałem ſię, ośierociałem iako Synogarlica, ni ſługi, ni Przyiaciela przy mnie nie maſz, Zona moia miła tak ſrodze poymana, y niegodźiwie oddalona, Dźiatki okrutnie pożarte, żadney poćiechy w śieroctwie moim nie mam, bez Domu; bez Oyczyzny zoſtaię, włoczę ſię iako wygnaniec, roboty robić muſzę; do ktorych nie ieſtem ſpoſobny, wſzyſtko mi to iednak ſłodko ieſt dla Ciebie Boże moy, gdyś mnie do znaiomości przywiodł Imienia Twoiego, y drogęś mi przez Kzyże do ſiebie pokazał. Nie oddalayże zatym Łaſki Twoiey odemnie, nie wypuſzcz z pamięci Twoiey o Boże! lecz czyń Wolą Twoią zemną o Boże!

SCENA CZWARTA.

Maiąc ſobie od poſtronnych Narodow wypowiedźianą Woynę Trajanus, a nie maiąc Godnego Hetmana, wſpomniawſzy ſobie na Placyda czyli Euſtachiuſza, dwoch Rotmiſtrzow Achacyuſza y Antyochuſa na ſzukanie iegoż naznacza, ktorzy z nim w Towarzyſtwie żyli.

OSOBY, TRAIANUS CESARZ, SEN. TOROWIE, POSŁOWIE y DWOCH ROTMISTRZOW.

TRAJANUS. Mamy ſobie y Wam czego powinſzować Senatorowie Naymilśi, że po uſpokoionych przez waleczne Placyda naſzego Rycerſtwo; przeciwnych nam y Kraiu naſzemu śiłach; w kwitnącym dotąd zoſtaiemy pokoiu. Coż bowiem bardźiey nam znakiem radości bydz w żyćiu może milſzego, iako panuiąca pomyślnie ſpokoyność; iako z przykrey niedoli wyłamawſzy ſię iarzma; złotym cieſzyć ſię pokoiem.

SENATOR. 1. Co z uſt Nayiaśnieyſzego Monarchy ſłyſzemy, y czego w ſamym ſkutku doświadczamy; wſzyſtko to za czułowitym W. Ceſarſkiey Mći uśiłowaniem dźieie ſię. Starłeś nieprzyiaćielſkie karki, pogromiłeś powſtaiące na przeciw Oyczyznie przećiwnikow głowy; uzaliłeś zupełnie całą Oyczyznę; umocniłeś Państwo Twoie, Poddanych Twoich ze wſzech miar ſzczęśliwemi uczyniłeś: wſzyſtko to Twoiey granic nie maiącey dźielności, odwadze y powadze bydź przypiſane powinno.

SENATOR. 2. Choćby mnię naturą niemym zrodźiła, y tak iednak zamilczeć nie mogłbym. -- - *Tu nadchodząc Poſłowie, przerywaią mowę, z ktorych pierwſzy mowi:* Torem powinnego W. Ceſarſkiey Mći uſzanowania, tudźież całemu Przeświętnemu Senatowi oświadczywſzy czołobitność naſzą, do ktorey wypłacenia z niektorych przyczyn obligowani ieſteśmy, mamy honor naſzey tu bytności przyczynę publicznie wyrażić. Nie ieſt to w myśli naſzey; abyśmy intereſs naſz obſzernemi mieli rozſzerzać ſłowy, lecz do ſamey przyſtąpiwſzy iſtoty; co ſobie od Pryncypała naſzego zlecone mamy; w tym W. Ceſarſką Mść pewnym uczynić chcemy. Krol Perſki Monarcha naſz Nayiaśnieyſzy nie mogąc dłużey uczynionych ſobie przez odebranie Fortec y umnieyſzenie Granic ſwoich krzywd y uſzczerbkow ponośić; ani tychże przez liſtowne dopominania ſię uprośić, zaczym na Marſowym polu widźieć ſię z W. Ceſarſką Mćią ſobie życzy. *TRAJANUS.* Zawſze nam ieſt miła bytność Waſza, Poſłowie Naymilśi, ani ta

nie

nieſpodźiana nowina przez uſty Waſze ogłoſzona; nie rozumieyćie żeby nam iakiey trwogi była przyczyną, y owſzem dźielność y odwagę naſzą od Poſtronnych Narodow nie raz doświadczoną w obec Nayiaśnieyſzego Pana Waſzego pokazać; ſtarać ſię będźiemy. *Tu Poſłowie odchodzą* TRAJANUS *do Senatorow.* Ktoby ſię ſpodźiał tak nagłey odmiany! ieſzcześmy zaczętey o pożądaney ſzczęśliwości nie zakończyli rozmowy; natychmiaſt przećiwna o uſzy Naſze obiia ſię nowina. O nieſpokoyne zamyſły ludzkie! o chćiwości nie maiąca granic! Waſzego w tym zdania Senatorowie naymilśi żądamy, iakie w tey mierze mamy czynić kroki.

SENATOR 1. Ani mogę, ani powinienem pierwſzego na tym mieyſcu zaczynać głoſu, gdy iednak nigdy nie ſpodźiana okoliczność y Pańſki W. Ceſarſkiey Mći rozkaz tego po mnie wyćiąga, ubolewać nayprzod żałośnie muſzę nad tak nieſzczęśliwym przypadkiem. Nie maſz zaiſte nic takiego, w czymbyśmy Krola Jmći Perſkiego ukrzywdźić mieli: gdy iednak przez dobrowolną nieſpokoyność ſwoię do boiu nas poćiąga, moia rada oko w oko ſtawić ſię.

SENATOR 2. Nie ſkończyłem przedtym zaczętey mowy, teraz zaiſte zważaiąc tak nieſpodźianą odmianę; ſłow mi do mowienia nie ſtaie. Z ſtrony iednak moiey radźiłbym na uſpokoienie tych zamachow do Krola Jmći Perſkiego Poſłow wyſłać.

SENATOR 3. Nie maſz przyczyny do pokoiu chęci nakłaniać, gdźie nie ſprawiedliwe do boiu krwawego powołanie zachodźi.

SENATOR 4. Zupełność chwały y fortuny naſzey iako na ſzukaniu ſzczęśliwey ſpokoyności zaſadza ſię, tak gdy nie ſłuſzną wznawia ſię do wyiſcia na plac okoliczność, od tey ażeby nie unikać moia rada.

SENATOR 5. Z mego mieyſca rzecz ſłuſzną ſądzę w oczy Nieprzyiaćielowi ſpoyzrzyć.

SENATOR 6. Był by to znak zaiączego ſerca, gdybyśmy od wypowiedźianey ſobie woyny unikać mieli, y owſzem należyte do boiu potrzeby; iak nayprędzey gotować radzę.

TRAJANUS. Toż ſamo w naſzym uſtanowiliśmy umyśle, o czym zgodne Was wſzyſtkich Senatorowie Naymilśi ſłyſzemy zdania. Teć ſą zaiſte chęci naſze, ażeby całe Państwo pożądanym uſzczęśliwione było pokoiem, gdy iednak przećiwne dochodzą nas myśli; od Waſzego nie odſtępuiemy zdania. To tylko w mocney ieſt u nas uwadze: iż do odprawienia naſtępuiącego intereſſu; na odważnym Wodzu wcale nam zbywa. Ach iak ſłodka na doświadczonego w Rycerſkich ſztukach Placyda wzmianka! więc czyli onegoż mamy komu kazać ſzukać, czekamy Waſzego zdania. *Tu wſzyſcy Senatorowie mowią:* Szukać Placyda naſza rada. *TRAJANUS.* Was tedy Achacyuſzu y Antyochuśie Rotmiſtrze Woyſka Naſzego przez wierność Waſzę ku Panu ſwoiemu; przez miłość tę; ktorąśćie z nim nie rozerwaną mieli, przez Naſzych zaklinamy Bogow, abyśćie iak nayprędzey do ſzukania Placyda powźięli kroki. *ROTMISTRZ.* Nie maſz znaku niewierności naſzey, więc do czego nas Pańſkie obowięzuią rozkazy; pełnić ochotnie będźiemy.

SCENA PIĄTA.

Szukaiąc Rotmiſtrze Euſtachiuſza, do Wśi Badyſus zwaney; w ktorey około roli robił Euſtachiuſz przychodzą, y z nim ſamym mowią, z początku onegoż nie poznawaiąc. Obaczywſzy iednak na ſzyi iego ranę, upadaią mu do nog, obłapiaią go y płaczą nad nim. Tym Euſtachiuſz ſwoie przygody opowiada. Ktorzy oznaymuiąc Poſelſtwo ſwoie od Ceſarza Trajana; á żadną miarą od niego wracać ſię nie chcąc; zniewolony Euſtachiuſz proſbami Rotmiſtrzow, z niemiż do Rzymu odchodźi.

OSOBY. EUSTACHIUSZ, ROTMISTRZE, LOKAY.

EUSTACHIUSZ. około roli robi, Rotmiſtrze przychodzą do Niego y mowią: Pomaga Bog pracuiący człowiecze? *EUSTACHIUSZ.* Bądźćie zdrowi Panowie. *ROTMISTRZ* 1. *ACHACYUSZ.* Co tu ſłychać w tych Kraiach? *EUSTACHIUSZ.* Ot wołanie na ćiołki. *Orze. ACHACYUSZ.* Ale poczekay człowiecze; mamy z tobą co mowić. *EUSTACHIUSZ.* Słucham Panowie, co mi Waſzeć powiećie. *ROTMISTRZ* 2. *ANTYOCHUS.* Mamy z tobą wielką rzecz mowić! *EUSTACHIUSZ.* Ey ia czaſu nie mam. *Orze. ACHACYUSZ:* Ale poczekay trochę; nie zabawiemy długo. *EUSTACHIUSZ.* Mowćież tedy; co macie mowić. *ACHACYUSZ.* Moy człowiecze; czy nie wieſz; alboś nie ſłyſzał o Wodzu Woyſka Trajana Ceſarza Rzymſkiego Imieniem Placydźie? *EUSTACHIUSZ.* Ey daycie mi pokoy; o Placydźie nie wiem. *Orze. ACHACYUSZ.* Czekay no! czekay człowiecze! powiedz nam proſzę Imię twoie. *EUSTACHIUSZ.* Ja ieſtem Euſtachiuſz; pługiem przez 15. lat około roli robiący. *Orze. Achacyuſz do Antyochuſa mowi:* Zdami ſię że nie maſz więcey lat; iakośmy Placyda pozbyli? *Antyochus uważaiąc mowi:* W ſamey rzeczy! ale mnie ſię coś ſerce tego człowieka chwyta. *ACHACYUSZ.* Za prawdę: uważay WMPan znak na ſzyi iego. *ANTYOCHUS.* Znak ten rana to ieſt zdami ſię; ktorą mu na woynie zadano. *ACHACYUSZ.* Ey tenże to ſam iuż ieſt: więc podźmy; o niego! *Tu przyſzedłſzy do Euſtachiuſza mowi:* Stoy kochany

 Euſta-

Eustachiuszu! tyś iest a nie inszy on Placydus, ktorego z upragnieniem dotąd szukaliśmy, y szczęśliwie znayduiemy. Więc padamy do nog twoich iako Wodza Naszego, byłeś nam przedtym życzliwym Przyiacielem, bądźże y teraz łaskawym Oycem, a przepuść nam żeśmy Cię przez nie uwagę naszą nie poznali. *EUSTACHIUSZ.* Coż wam się to dźieie Panowie, izaliż co iest podobnego we mnie, do tego; o ktorym wspominaćie? *ACHACYUSZ.* Nie mylą się zmysły nasze, mamy wielkie znaki uznania naszego, wspaniałość twarzy Twoiey, ogromność czoła, wesołość oczu, wzrost, y inne przymioty; tak wielkie czynią nam dowody, y pobudzaią nas do poznania Ciebie prawdźiwego Placyda, tak daleće: że nas to mizerne odźienie twoie; y po większey części łubo znędzone członki około rolniczey pracy, od zdania naszego odwieść nie mogą. Na ostatek będźie nam to za naywiększy dowod; tylko racz nam pokazać szyię twoią. *EUSTACHIUSZ.* O cudowne Dobroci pełnego Boga rozrządzenie! iam ći iest ten; ktory przedtym Woysko będąc Wodzem; teraz woły będąc Oraczem wodźić muszę, iam ći iest ten; ktory przedtym stroiłem się w Bisiory, teraz ledwie na chłopską stać mnie śiermięgę; iam ći iest ten; ktory przedtym Hetmańską w ręku trzymałem Buławę; teraz styk, bicz, y pług ledwie utrzymam, iam ći iest ten; ktorego przedtym Rycerska ręka nie policzone podbiłała Państwa; teraz ledwie skibę przewracać na ziemi wydołam: iam ći iest ten; ktory przedtym będąc Panem całą gębą; nie tylko sam miałem wszystkiego zadosyć; ale y każdy ze mnie, teraz suchego kawałka chleba przez wylanie krwawego potu z Gospodarskiey ręki czekać muszę. Jam iest słowem ten; ktory niegdyś będąc Hetmanem; przez dopuszczenie Boskie utraćiłem fortunę, teraz po świećie tułaiac się; pozbyłem Zony y Synow, sam na koniec do tego tak mizernego, w ktorym mnie widźićie; stanu przyszedłem. *ANTYOCHUS.* Ach Naymilszy Placydźie czemużeś przez tak wielkie siebie samego zaprzania się tak długo martwił pragnienia nasze! *EUSTACHIUSZ.* Przyczyna ta, że mocno ustanowiłem u siebie do śmierći Bogu w ubostwie służyć. *ACHACYUSZ.* Ach Naysławnieyszy Wodzu! odmień proszę to ustanowienie Twoie, my albowiem nie inszym końcem w tych stronach znayduiemy się; tylko że na szukanie Ciebie od Nayiaśnieyszego Cesarza wysłani iesteśmy, ktoren maiąc sobie od Persow wypowiedźianą Woynę; tey bez Twoiey bytności odprawić nie może. *EUSTACHIUSZ.* Załuię fatygi Waszey ia bowiem iako raz ustanowiłem żyć w ubostwie, tak zamysły moie wykonać muszę. *ANTYOCHUS.* Choćbyś nam tu iak nawiększe przyczyny dawał, wymowić nam się nie możesz. Lokay daway suknie! *Tu Lokay przynosi suknie.* *EUSTACHIUSZ.* Daycie mi pokoy bo muszę kończyć robotę moię. *Orze.* *ACHACYUSZ.* Ach Naymilszy Placydźie pamiętay na tę miłość; ktorąś miał z nami nie wzruszoną. *EUSTACHIUSZ.* Przyznam się wam że nie tak dla miłości waszey iako bardźiey ztąd; że widzę tę a nie inszą bydź Wolą Boską, pragnieniu Waszemu zadosyć czynię. *Tu ubieraią Eustachiusza y z nim odchodzą.*

AKT TRZECI.

SCENA PIERWSZA.

Traianus na przećiw przychodzącemu Eustachiuszowi wychodźi, y zapomniawszy powagi swoiey Onegoż całuie, a po rozmowach wzaiemnych y oznaymieniu przygod; hoyńie wszystko niż przedtym miał nadaie; Hetmanem czyni, y aby Nieprzyiaciołom Oyczyzny dał odpor; prosi. Eustachiusz widząc Woysko nie pełne ani dostateczne do odprawienia Woyny, pisać lud rozkazuie, między innemi młodemi; dway Jego Synowie wzięći, ktorzy udatnością y Męstwem innych przechodźili.

OSOBY. TRAIANUS. SENATOROWIE, EUSTACHIUSZ.

TRAIANUS. W życiu naszym nic nas bardźiey martwić nie mogło; iako że o Placydźie żadney wiadomości nie mamy. *SENATOR.* 1. I owszem rzecz nie omylna Nayiaśnieyszy Monarcho; iż Placydus znaleźiony. *SENATOR.* 2. Jestem y i ô tym upewniony, że - - - *Tu Eustachiusz przychodźi, a Trajanus zsiadszy z Tronu obłapia całuie Placyda czyli Eustachiusza, mowiąc:* O nowe życie szczęśliwości naszey! witamy ćię Naymilszy nasz Placydźie, y iaką na pożądane przyiście Twoie iesteśmy uweseleni radością; słowy tego dostatecznie wyrazić nie możemy. *EUSTACHIUSZ.* Przećiw ustanowieniu moiemu stało się, że mam honor W. Cesarskiey Mći czołobitność oświadczyć. Ja bowiem przez sprawiedliwe nie dościgłych Sądow Boskich dopuszczenie, z fortuny, Zony, y Synow ogołocony; na żebrackim chlebie życie moie umyśliłem przepędźić, y prędzey bym się spodźiewał śmierći; niżeli na tym mieyscu W. Cesarskiey Mći Maiestatowi mogł kiedykolwiek powinną uniżoność oddać. *TRAIANUS.* Wyżałować dotąd nie mogliśmy dostatecznie, o tak nieszczęśliwych przypadkach Twoich pewnemi zostaiąc, y gdy nam ieszcze w obliczach naszych o nich wzmiankuiesz, rzewliwemi zalalibyśmy się łzami, gdyby nam; przytomność Twoia nowey nie była pomnożeniem radości. Nie wspominayże nam iuż więcey o nieszczęśliwościach Twoich Nayukochańszy Placydźie, lecz maiąc sobie wypowiedźianą od Krola Perskiego nie słuszną

Woynę

Woynę, tey bez Twoiey doświadczony nam Rycerzu nie mowiemy zaczynać; ale y odprawić nie mogliśmy, zkąd uśilne około Ciebie szukania kazaliśmy łożyć starania. Zaczym; gdy nam tu iuż przytomny iesteś, niewypowiedźianą napełnieni radością; do zdania Tobie Hetmańskiego przystępuiemy Urzędu. *EUSTACHIUSZ.* Nie iestem ten, ktoryby m się powinien woli W. Cesarskiey Mći sprzećiwiać, ale też nie iestem ten, ktoryby m był zdolny do wypłacenia y wykonania onęyże. Już bowiem lat 15. iako ręka moia bardźiey do wołow; niż Woyska rządzenia, bardźiey do styka, niż do Buławy noszenia przysposobioną została. Racz zatym W. Cesarska Mść Urząd ten; sił daleko sposobnieyszych nad moie potrzebuiący; na kogo inszego zdolnięszego złożyć, wszak że na takowych w Senaćie nie zbywa, bynaymniey nie wątpię. *TRAJANUS.* Głębokie upokorzenie się Twoie nie może nam bydź wymowką, żebyśmy woli y zgodnego ustanowienia naszego skutecznie wykonać nie mieli. Jako tedy przy pierwszym Hetmańskiego Urzędu odbieraniu z wierną y szczerą obowiązałeś nam się Naymilszy Placydźie przychylnością, tak y teraz przez tę zaklinamy Cię, żebyś przy tak nagłey naszey potrzebie tenże Urząd Hetmaństwa ochotnie na siebie przyiął. O sposobności Twoiey do zupełnego tegoż wykonania; bynaymniey nie możemy wątpić, czego się bowiem za młodu skorupka napiie, tym y na starość trąci. Ręka Twoia iako od młodości do starcia Rycerskim orężem Nieprzyiacielskich karkow przysposobiona została, tak y teraz niemniey nieprzyiaźnym nam Persom da się we znaki. Przyimiyże tedy ieżeli nie z ochoty Twoiey; przynaymniey dla prośby naszey tę Buławę, przyimiy miecz ktory Ci, iako doświadczonemu Rycerzowi oddaiemy. *Tu Eustachiusz odbiera.* Pokaż zawistnym Persom y innym Narodom dźielność Twoię, a nam miłą Oyczyznę racz zewsząd uszczęśliwioną uczynić. Na znak nie mnieyszey przychylności naszey ku Tobie: ten ći Pierśćień w podarunek daiemy. *Tu Eustachiusza całuie y obłapią.* *EUSTACHIUSZ.* Nad mniemanie moie dźieie się, nad zamiar zasług moich tak wielkiey W. Cesarskiey Mći dobroczynności doznaię, nad nieudolność moię do pierwszey przywroconey godności; nie tak z ochoty; iako bardźiey z uszanowania Majestatu W. Cesarskiey Mći, y z powinności wypełnienia Jego rozkazow, Urząd Hetmaństwa z iak nayglębszym podźiękowaniem przyimuię, a przytym iako naypokorniey doprasżam się, ażebym widząc wielki Woyska nie komplet; do rekrutowania onegoż miał sobie wolność pozwoloną. *TRAJANUS.* Wolność do rekrutowania Woyska wspolnie z oddaniem Hetmańskiego Urzędu iest Ci pozwolona Nayukochańszy Placydźie, przy tym czego potrzebna do zupełnego zamysłow Naszych wykonania należytość wyćiągać będźie, do tego wszystkiego czynienia sposobnemi Nas znaydźiesz. A teraz z przyczyny powrotu Twoiego y Rycerskich czynow nigdy niewygasłych z pamięci Naszey; niechay zgodne wyniydą pienia.

Spiewanie z Graniem.

1. *Niech wesołość pienia nieprzerwana idźie,*
Niech Apolla głosu dobywa,
Gdy przed nami stawasz odważny Placydźie,
Zkąd nam radość znaczna przybywa.
Z Twey przytomności, wszelkie przykrości;
Precz od Nas giną, iak woda płyną,
Więc cieszmy się wszyscy wesoło.

2. *Niech troski ustaią przy Randze Hetmaństwa,*
Ktorą Tobie teraz zdaiemy,
Bo od tey szczęśliwość naszego poddaństwa
Ze zawisła; gruntownie wiemy;
Sama Oyczyzna to Tobie przyzna,
Zeć winna wiele, więc Ci się ściele;
Gdy wesołe dziś czyni koło.

3. *Niech się nasz lud cieszy przez Placyda Męztwo,*
Otrzymuiąc nie raz dowody.
Swiadkiem odebrane z zawistnych zwyćięztwo;
Ktorych gromił, á nam swobody;
Przywracał stale, więc poufale
Niech głosy daią, miłe sprzyiaią
Placydowi w swoim życzeniu.

4. *Więc wszyscy wesoło to sercem składamy;*
Tobie Wodzu nasz w ziednoczeniu,
Ponieważ przez Ciebie złoty pokoy mamy.
Trwała zawsze niechay Jmieniu
Pomyślność słynie, wiek złoty płynie.
W nieprzyiaciela niechay udźiela
Tobie Jowisz sił pogromieniu.

SCENA DRUGA.

Wybrawszy się na Woynę Eustachiusz; zakłada Namioty we Wśi, w ktorey była Zona Jego, ogrod sobie naiąwszy. A z Boskiego rozrządzenia dwoch Synow Zołnierze namiot swoy przy tymże ogrodzie zakładaią. A maiąc mowę między sobą; ieden drugiemu stan swoy opowiada. Co słysząc Matka Teopista w ogrodźie onym będąc; z ich rozmowy poznaie, że byli iey Synowie. Lecz widząc się bydź wzgardzoną nie śmie się odezwać, żeby ich Matką była, udaie się szczegulnie do samego Hetmana; y prosi, aby z Woyskiem Jego mogła do Rzymu powrocić. Do ktorego przyszedłszy, poznaie iż był Mąż iey, co słowy wyraża. Eustachiusz wzaiemnie Teopistę, iż Zoną iego; poznaie. Teopista dowiaduie się o Synow gdzieby byli, ktorey Eustachiusz oznamid, że ich bestyie w oczach iego porwały y pożarły. Na co trochę Teopista milcząc; czyni potym wiadomość, iż w Woysku Jego znayduią się. Ktorych przywoławszy Eustachiusz: rozmowę o urodzeniu y wychowaniu tychże wszczyna, lecz poznawszy że synowie Jego są; cieszy się, y Bogu dźięki czyni.

 OSOBY.

OSOBY. EUSTACHIUSZ, TEOPISTA, DWOCH SYNOW; AGAPITUS Y TEOPISTUS.

TEOPISTUS. Moy kochany Towarzyſzu, co to teraz za bieda na człowieka. *AGAPITUS.* Ja do tego od młodości moiey przyzwyczaiony. *Teopiſtus.* Jak to od młodoſci? *Agapitus.* Wieleby o tym mowić! Lecz ty kochany przyiacielu chciey mi odpowiedzieć życie ſwoie! *Teopiſtus.* Gdybym ci chciał życie moie opowiedzieć Przyiacielu, wieleby czaſu do tego potrzeba. *Agapitus.* Mamy teraz czas wolny, więc ſobie możemy pomowić o życiu naſzym! ponieważ kochamy ſię, ieſteśmy ſobie przyiaciele, pod iednym zoſtaiemy Hetmanem, a nie wiemy zkąd ktory. *Teopiſtus.* Kiedyś tak bardzo ciekawy; łatwiey o to - - - ſłuchayże, - - oto tak - - ia miałem Oyca Hetmana, a Oyciec moy nie wiem o co wygnany; z Matką y drugim moim Bratem uchodził, a na iednym przewozie gdyśmy wychodzili z okrętu; pamiętam iak dziś, iż tam Matka moia zoſtała, a Oyciec bardzo płakał. Y wiodąc nas w drogę; trafił na iednę rzekę, y przez nię przenoſząc Brata moiego, na drugim brzegu mnie zoſtawił, a gdy ſię po mnie wracał, widziałem że Brata moiego wilk; a mnie po nim Lew porwał, y poniosł mnie do laſa. Oyciec żadnemu pomocy dać nie mogł, lecz nioſąc mnie około laſu lew; paſterze za nim wołaiąc; odbili mnie - - - *Agapitus.* Ja to ſamo pamiętam, co od ciebie ſłyſzę, zaczym ty muſiſz bydź moim Bratem? *Teopiſtus.* Jak to moim Bratem? *Agapitus.* bo kiedy ciebie lew porwał, Oyciec wracaiąc ſię do mnie przez rzekę; wilk mnie porwał. *Tu ſię obłapiaią y za Braci ſię uznaią. Teopiſta, do nich wyſzedłſzy z ogrodu mowi:* moi Panowie proſzę was, chcieycie mnie do waſzego Wodza zaprowadzić: *Agapitus.* A po co? *Teopiſta.* Mam taki intereſs, ktorego wam wyiawić nie mogę. *Teopiſtus.* Idź ty Bracie pokaż. *Agapitus* Podźcież ze mną Pani! *tu Teopiſtę zaprowadziwſzy do Hetmana Agapitus, mowi:* Mam ci honor Wodzu naſz naymocnieyſzy oznaymić, że ta niewiaſta maiąc do ciebie ſamego intereſs, z tobą ſamym widzieć ſię pragnie. *Euſtachiuſz do Agapita:* idź do namiotu, uſtąp ſię. *do Teopiſty:* ſłucham Pani! *Teopiſta.* Nie godną proſbę moię do ciebie zanoſzę ſławny Hetmanie; atoli iednak niechciey proſbą wzgardzić. *Euſtachiuſz.* Coż takiego! Słucham moia Pani! *Teopiſta.* Oto abym z Woyſkiem twoim mogła do Rzymu powrocić. *Euſtachiuſz.* Proſba ta nie ieſt bez taiemnicy; więc co maſz w Sercu, to wſzyſtko chciey uſtnie wyiawić. *Tu Teopiſta w podziwieniu. Euſtachiuſz* Coż we mnie tak cudownego widziſz! że z zadumieniem patrzyſz, ieżeli mnie maſz o co więcey proſić y ochotę ci moię pokazuię do wyſłuchania ciebie. *Teopiſta.* Dla żalu y dla radoſci mowić nie mogę! *Euſtachiuſz.* Coż to ieſt alboż żal z radoſcią razem mieścić ſię może. *Teopiſta.* Może iako na ſamey ſobie doſwiadczam. *Euſtachiuſz.* Albo żal radoſcią, albo radość żalem zwyciężywſzy mow śmiało; co maſz mowić? *Teopiſta.* Jeżelim tedy znalazła łaſkę w oczach twoich, nie raczyſz gardzić mową moia! *Euſtachiuſz.* Broń Boże, owſzem ſłucham ochotnie. *Teopiſta.* Naymilſzy Mężu Placydzie, ktoryś ieſt Euſtachiuſzem nazwany, ktoryś między ieleniemi rogami Chryſtuſa widział, ktorys razem zemną Chrzeſt S. przyiął, alboż mnie nie znaſz Zony twoiey Teopiſty zwaney; ktorąś w okręcie onym wyſiadaiąc zoſtawił, á Bog mnie czyſtą zachował, tak: iż do tego czaſu niepokalaną zoſtałam, bo on łotr ktory mnie z rąk twoich wydarł, ſprawiedliwą za ten bezbożny uczynek z Ręki Boſkiey odebrał karę, a ia wolna y czyſta zachowana ieſtem, to mowię przed Bogiem; Ktory wſzyſtko widzi. Tyś ieſt on Mąż moy, dziękuymyż tedy wzaiemnie za dziwną około nas ſprawę Chryſtuſową. *Euſtachiuſz.* Coż to ieſt czyli mi iaką mamona oczy zaćmiła, czyli Duch iaki przedemną ſtoi. *Teopiſta.* Nie duch lecz człowiek, nie mamona lecz prawdziwa Zona ſtoi! *Euſtachiuſz.* Ach cudowne y nigdy niezgruntowane ſprawy Boſkie! iakże cię mam przywitać naymilſza w życiu Zona moia *tu płacze. Teopiſta.* Y czegoż płaczeſz naymilſzy Mężu! alboś nie kontent z bytnoſci moiey? *Euſtachiuſz.* Y owſzem niezmierna radość płaczu tego ieſt, przyczyną! *Teopiſta.* Alboż może płacz z radoſcią razem mieſcić ſię? *Euſtachiuſz.* Może! może! iako ſam na ſobie doſwiadczam. Lecz iakże ſię maſz naymilſza moia *tu obłapia. Teopiſta.* Mam ſię mam! iak groch przy drodze, lecz day iuż pokoy temu pytaniu naymilſzy Mężu, á na moie odpowiedz: gdzie ukochanych ſynow naſzych podziałeś. *Euſtachiuſz.* Ach! nieznośna wzmianko! oto, ach! ach dla Boga iak ciężkie wſpomnienie! oto, o niedoſcigłe ſądy Boſkie! lecz iuż ſię ſtało! oto ich mowię zaiadłe beſtyie; a co naycięższa, co nayniezno ſnieyſza w oczach moich żywo porwały, y podobno pożarły *Teopiſta milczy Euſtachiuſz dalej mowi:* y czegoż milczyſz naymilſza moia. *Teopiſta.* O niedoſcigłe Woli Boſkiey rozrządzenie! wſzakże ich oto maſz w domu. *Euſtachiuſz.* A czy to bydź może? *Teopiſta.* Oto u ciebie ſą, z tobą chleb iedzą, ty na nie patrzyſz; ty ſię niemi opiekuieſz, a namiot ſwoy przy moim ogrodzie maią. *Euſtachiuſz.* O niedoſcigły w ſprawach Twoich Boże? lecz gdzież ſą pokaż mi ich naymilſza Zono. *Teopiſta.* Poſłiy po tych z ktorych mnie tu ieden to ciebie naymilſzy Mężu przyprowadził. *Euſtachiuſz do Lokaia.* Lokay! wołay mi czym prędzey tych ktorzy przy ogrodzie ſwoy namiot maią. *Tu idąc Bracia do Hetmana, Agapitus do Teopiſta mowi:* Dla Boga! ieżeli nas ta niewiaſta o co nie oſkarzyła. a ieſzcze iak na nieſzczęſcie ſam zaprowadziłem ią. *Teopiſtus,* Ja nie wiem w czymbyſmy wykroczyli. *Tu przyſzedłſzy do namiotu Hetmana, Eu-*

ſta-

ſtachiuſz mowi: Powiedzcie mi prawdziwie zkąd rodem; y gdzie wychowani ieſteście? *Agapitus.* Czyniąc zadoſyć rozkazom twoim Wodzu naſz przyznaiemy ſię rzetelnie, żeſmy mieli Oyca Hetmana; ale iakeſmy ſzczęśliwie urodzeni, takeſmy nieſzczęśliwie od młodości naſzey rozmaitemi ſtroſkani przygodami, bo Oyciec naſz czyli wygnany, czyczyli dobrowolnie idący; gdy za morzem z okrętu wychodził, Matkę naſzę nie wiemy czemu tam zoſtawić muſiał - - - *Euſtachiuſz.* Nie wſpominaycie mi więcey ukochani Synowie moi, *tu ich obłapia y całuie.* ale chwalcie ze mną dziwne ſprawy Opatrzności Boſkiey, bo oto Matka waſza! padniycie iey do nog. *tu upadaią do nog tak Euſtachiuſza, iako y Teopiſty*, klękniymy razem dziękuiąc Bogu za Świętą Jego około nas Opatrzność: *Tu wſzyſzy klękaią y Euſtachiuſz mowi:* Niech Ci będą nieſkończone dzięki Wſzechmocny Boże, Ktoryś nas na doświadczenie miłoſci naſzey ku Tobie; z Woli Twoiey nayświętſzey zaſmucił y pocieſzył, Ktoryś nas ranił y uzdrowił.

SCENA TRZECIA.

Po śmierci Traiana, Senatorowie obieraią na Ceſarſtwo Adryana, wielkiego Chrzeſcianow prześladownika, po ktorego obraniu; przychodzi Euſtachiuſz z oznaymieniem zwycięztwa. Adryan za otrzymane z nieprzyiacioł zwycięztwo idzie z Senatorami bożyſzczom czynić ofiary, gdzie Euſtachiuſz wchodzić nie chce Chrześcianinem ſię mianuiąc. Na co rozgniewany Adryan Ceſarz; kazawſzy przywołać Żony y Synow Euſtachiuſza; od odſtąpienia Chryſtuſa namawia, y Urząd Hetmanſtwa Euſtachiuſzowi odbiera, lecz widząc wſzyſtkich w Wierze S. gruntownie utwierdzonych, y iż od Chryſtuſa odwieść nie może, Euſtachiuſza z Żoną y Syny Lwom na pożarcie ſkazuie.

OSOBY. ADRYAN, SENATOROWIE, EUSTACHIUSZ, TEOPISTA, Y DWOCH SYNOW.

ADRYAN. Nie opłakawſzy ieſzcze doſtatecznie nieſpodzianey zeſzłego Ceſarza Traiana śmierci, o nowym nam iednak Ceſarzu pomyślić potrzeba nieodwłocznie. Mamy to bowiem z powſzechnego doświadczenia, że kiedy Słońce Xiążę Planet; na nas pogodnym nie patrzy okiem, natychmiaſt; albo ſmutne chmury; albo okropne okrywaią nas cienia. Niech tylko duſza uſtąpi z ciała, iuż nie człowiekim człowiek; lecz trupem zoſtaie. Coż ieſt Monarcha w Państwie? oto, Słońce, ktore wſzyſtkich oświeca, y, aby inni świecili; ſwoiego dodaie światła. Coż ieſt mowię Monarcha w Państwie? oto duſza, bez ktorey żadne Państwo żyć w całości nie może. Co ſą Państwa bez ſwego Rządzcy? tylko trup właściwy. Zazdroſna życiu ludzkiemu nienaſyconey Libityny chciwość, gdy nam według powſzechnego wſzyſtkich żyiących Prawa; zacnego wydarła Ceſarza Traiana, ſłuſzną; abyśmy na inſzy czas opłakuiące onegoż odłożyli żale, a do obrania nowego przyſtąpili. Ja z ſtrony moiey do obrania tegoż; ten ſpoſob podaię: ażeby ten był za Ceſarza uznany; na ktorego was wſzyſtkich wſpoł-Senatorowie moi zgodne padną głoſy.

SENATOR 1. Daię pokoy żalom, y ubolewaniu wſzelkiemu nad nieznoſnym dla całey Rzeczypoſpolitey naſzey po utraconym; a nigdy nieopłakanym Ceſarzu Traianie przypadkiem, czułowitą tylko twoię naſz Marſzałku około Państwa całego baczność y ſtaranie chwalić mi przychodzi, że co tylko Oyca utraciliſmy Oyczyzny, tak zaraz do obierania nowego Ceſarza zwołać nas wſzyſtkich raczyłeś. Zdanie tedy moie nie inſze; tyczące ſię obierania Ceſarza przytaczam, tylko kto Rycerſką do lauru w ubieganiu ſię y zerwaniu tegoż pokaże ſztukę, ten Ceſarſki Tron niech oſiada. *Senator* 2. Nie chcąc przedłużać oſierociałych myśli, zgadzam ſię; że ktory z nas laur ten kopiią zerwie, w tego ręce Ceſarſkie Berło niechay ſię doſtanie. *Senator* 3. Nie ieſtem inſzego zdania; wſpołSenatorowie Naymilſi, tylko żeby tego ſkronie Ceſarſka otoczyła Korona, ktoryby innych w Rycerſkiey przewyżſzył ſztuce, przez lauru zerwanie. *Inni Senatorowie razem mowią:* Zgodne nas wſzyſtkich o tym zdania. *Adryan.* Nie ſprzeciwiam ſię bynaymniey zgodnym Was wſzyſtkich zdaniom, więc ubiegaymy ſię poſpołu. *Tu ſię ubiegaią. Adryan Laur zrywa, Po zerwaniu Lauru Senator* I. *mowi do Adryana.* Wiele winniśmy Bogom naſzym, że przez łaſkawe ſwoie rządzenie w tak krotkim czaſie nowym y doświadczonym uſzczęśliwili nas Ceſarzem. Winſzuięć tedy nayukochańſzy Adryanie Imieniem całego Senatu Ceſarſkiey godności, do ktorey cię nie tylko pokazana Rycerſka ſztuka; lecz y wrodzone przymioty; tudzież nie policzone twoie wyniosły zaſługi. Oſiaday zatym ſzczęśliwie Tron Ceſarſki, odbieray znaki Ceſarza godne, ktore ci oddaiemy: *Tu Senatorowie oddaią berło y miecz w rękę, a na głowę koronę kładą.* Panuy nam ſzczęśliwie, panuy długowiecznie, niech Ci łaſkawi Bogowie ſił y ſpoſobnoſci dodaią, przez ktore mogłbyś nieprzyiazne Narody pogromić; nas y całe Państwo Rzymſkie uſzczeſliwić. A teraz z nieporownaney łaſkawości twoiey racz Nam Nayiaśnieyſzy Ceſarzu Adryanie pozwolić pocałowaniem ręki twoiey cieſzyć ſię. *Adryan.* Nad ſpodziewanie y nad zaſługi naſze z ſzczegulney Bogow łaſkawoſci y waſzey ku nam przychylności Senatorowie Naymilſi gdy na tym zaſiadamy Tronie, z tym ſię w obec oświadczamy, że czułowite około Państwa naſzego łożyć ſtarania; y uſilnym ku wam unoſić ſię ſercem pragnąć zechcemy. *Tu Euſtachiuſz przychodzi y mowi* Z dwoch przyczyn mam honor WCeſarſkiey MCi przed Tronem; z przytomnoſcią

 moią

moią pokazać ſię, pierwſza: ażebym; ile ſię moiey powinności tycze, W.Ceſarſkiey MCi nowey powinſzował Godnoſci, Wtora; ażebym W. Ceſarſką o odebranym z zawiſtnych ku Państwu naſzemu Perſow zwycięztwie pewną uczynił. *Adryan.* Miła nam ieſt nader przytomność twoia z dwoiakiey okoliczności wyrażona Wodzu naſz, powinſzowanie; ktore Naſzey godności czyniſz, wdzięcznym przyimuie y ſercem, pokazaną dzielność twoią w świeżey u nas będzie pamięci, ażebyśmy ci za podięte trudy, y łożone około ucalenia Państwa naſzego ſtar..nia doſtatecznie nadgrodzili. Na dowod tego pocałowania ręki Naſzey pozwalamy ci, teraz ktore Bogom naſzym podziękowanie winniſmy, idźmy wſzyſcy razem wypłacić. Podź ze mną obok dowodny Rycerzu! *Euſtachiuſz.* Wykroczyłbym przeciw uſzanowaniu godności W.Ceſarſkiey MCi; gdybym to miał uczynić! *Adryan.* Przy wielkim twoim Rycerſtwie nie wątpiemy, żeby ſię w tobie pokora znaydować nie miała, gdy cię iednak obowięzuiemy do tego; ażebyś ztąd brał miarę naſzego ku tobie ſerca, uczynić zechceſz. *Euſtachiuſz.* Czynię zadoſyć tym czáſem W.Ceſárſkiey MCi rozkazom. *Tu wſzyſcy Senatorowie y Adryan do bożyſzcza idą, y temuż kłaniaią ſię, lecz Euſtachiuſz ſtanąwſzy w progu powraca, co widząc Adryan mowi do Euſtachiuſza:* A to co? to ty ufaiąc dzielności twoiey bogami naſzemi gardziſz! *Euſtachiuſz.* W ſamey rzeczy bogami gardzę, bo bogow nie maſz, ani bydź powinno, tylko ieden, a ponieważ W.Ceſarſka Mść wielu bogom honor oddaieſz, więc żadnemu honoru nie oddaieſz. Wiedz o tym W.Ceſarſka Mść, że Chrześcianinem ieſtem, Chryſtuſowi Zwycięzcy moiemu; ktory mi w poſłudze Rzeczypoſpolitey poſzczęścił, tudzież za Syny, y Zonę moią znalezione pokornie dziękować pragnę y będę. Nie ieſtem bowiem tak z rozumu obrany, ażebym podleyſzemu od ſiebie ſtworzeniu iako Bogu miał ſię kłaniać. Nie day Boże Stworco moy! ażebym tak miał bydź z rozumu obranym, abym niemym, ſlepym, głuchym, kulawym, fałſzywym, ludzkiemi rękami zrobionym, y z piekła rodem bożyſzczom; Jedynemu ſzczegulnie Prawdziwemu Bogu należyty; miał honor oddawać. Boga w Troycy S. Jedynego wyznaię, od Tego mam wſzyſtko, Temu powinieniem wſzyſtko, dla Tego nie tylko fortuny, ſławy y Łaſki W.Ceſarſkiey Mci; ale też y życia ſamego odſtąpić gotow ieſtem. DoTego; ty ſam Ceſarzu porzuciwſzy niedowiarſtwa błędy y ſlepotę racz ſię nakłonić, ieżeli nie tak tu w życiu doczeſnym; iako bardziey w wiecznym uſzczęśliwionym bydź pragnieſz. *Adryan.* Kanikuła widzę na ciebie Euſtachiuſzu padła, że ci ſię tak zmyſły pomieſzały, uważ co mowiſz, bo wiem dobrze, że gdybyś z uwagą mowił, nigdybyś na tak błache rzeczy nie ważył ſię. *Euſtachiuſz.* Na W.Ceſarſką Mć widzę kanikuła padła, ktora nie tylko zmyſły; lecz y rozum W.Ceſarſkiey Mci pomieſzała, racz tylko iſtotniey zważyć; co mowię, a tak y mnie prawdę W.Ceſarſka Mć przypiſzeſz, y ſam ſlepego błędu pozbawiſz ſię. *Adryan do ſługi.* Niech mi tu ſtanie Zona y Synowie Euſtachiuſza. *Tu przychodzą. do Teopiſty mowi Adryan.* Powiedz mi Teopiſto! czyli Mąż twoy Euſtachiuſz waryacyi nie cierpi, bo ſtanąwſzy przedemną, ſam nie wie, co mowi. *Teopiſta.* Czyniąc zadoſyć Ceſarſkim rozkazom, zeznaię ſamę rzetelność, że od poznania Męża moiego, nigdym ſię nie doświadczyła tego, żeby w czym porzuciwſzy błąd niedowiarſtwa y Wiarę przyiąwſzy prawdziwą wraz ze mną y Synami naſzemi; miał pobłądzić. *Adryan.* O baykach mi wſpominaſz, więc mi iuż więcey y ſłowa nie mow. *Teopiſta.* Nie ieſt to bayka, ale rzetelna prawda, że iako Jeden tylko Bog ieſt, tak Jednemu a nie wielom honor oddawać y kłaniać ſię przynależy. *Adryan.* Jużem ci powiedział, że z tobą ſprawy nie mam, *tu mowi do Synow Euſtachiuſza.* Wy młodzieńcy a Euſtachiuſza y Teopiſty Synowie naylepiey mi prawdę powiecie! więc zaklinam was przez Bogow, żebyście mi o ſtanie Oyca waſzego oznaymili! *Agapitus.* Zaklinanie przez bogow á nic; to wſzyſtko iedno, bo kto wiele Bogow wyznaie, żadnego nie wyznaie. *Teopiſtus.* Stan Oyca naſzego nie inny ieſt co do Wiary, tylko ten co y Matki naſzey, ſtan Matki naſzey nie inny ieſt, tylko ten co y nas, ſtan naſz nie inſzy ieſt, żebyś wiedział Ceſarzu; tylko wyznawać Boga w Troycy S. Jedynego, Jemu ſłużyć. Jemu powinny honor oddawać, y życie za Imię Jego położyć. *Adryan.* Wam ieſzcze do Swiata młodzieńcy, ia ieſtem Ceſarz, wiecie; co mogę, y łaſka moia wam zawſze potrzebna, zaczym - - - - *Teopiſtus.* Wiemy że cię Bog uczynił Ceſarzem, ażebyś przez tak wielką Jego Łaſkę nawrocił ſię do Niego. *Agapitus.* Pańſka łaſka na pſtrym koniu ieździ; nam maiąc Pana Boga Łaſkę; na niczym nie zbywa. *Adryan.* Wam iak młodym wybaczam, ty naymilſzy Hetmanie chciey poprawić razem z Zoną twoią zdania twego. *Euſtachiuſz.* Zdrowego ieſtem zdania, ktorego poprawiać nie myślę, w Boga w Troycy S. Jedynego wierzę, Chrześcianin ieſtem, y nim umierać pragnę. *Adryan.* Wſzak wieſz, że w moich rękach twoy honor zoſtaie, mogę ci Hetmańſtwo odebrać, ieżeli na wolą moią nie przyſtanieſz; mogę ci większe honory nadać, ieżeli wraz ze mną zgadzać ſię będzieſz. *Euſtachiuſz.* Nayważniejſzy dla mnie honor bydź Chrześcianinem, y dla Boga gotow ieſtem honor utracić. *Adryan.* Ale y życie twoie ieſt w rękach moich. *Euſtachiuſz.* Nad żadnego życiem nie miałbyś mocy, gdyby ci od Boga dana nie była, lecz ia y życie łożyć za Chryſtuſa z Zoną y Syny odważam ſię. *Adryan.* Zgiń mi z oczow niewdzięczny łaſki naſzey człowiecze, wołać mi Miſtrza. ty z Zoną y Syny co po dobroci nie chceſz, przyniewolony katowſką ręką uczynić będzieſz muſiał! *Tu Miſtrz przychodzi.* *Adryan.* Tobie Miſtrzu ſurowo przykazuię! ażebyś tych wſzyſtkich niegodnych łaſk naſzych lwom na pożarcie podał.

SCENA

SCENA CZWARTA.

Eustachiusz z mocną w Bogu ufnością z Zoną y Syny na mieysce naznaczone wychodzi, ktoremu Lwy rospuszczone bynaymniey nie szkodzą, y owszem łaszą się, co Adryan widząc na spalenię onychże stanowi.

OSOBY. ADRYAN CESARZ, EUSTACHIUSZ, TEOPISTA, Y DWOCH SYNOW.

ADRYAN. Na upor lekarstwa nie masz! przyprowadzić mi z Zoną y Syny Eustachiusza. *Tu Mistrz wyprowadza z więzienia. Adryan do Eustachiusza mowi.* Kto by się spodział na ciebie Eustachiuszu, żebys tak w przedsiewziętym un ysle miał zakamieniałym zostawać. *Eustachiusz,* Kto by się spodział na ciebie Cesarzu! żebyś tak nie tylko zaslepiony niedowiarstwa ciemnością, do uznania szczerey prawdy miał bydź nieużyty, ale też żebyś tak okrutnym prawdziwych Chrześcian miał bydź przesladowcą. Bogday się święcił nie dawno zeszły Traianus; ktoren y mnie bydź Chrześcianinem wolno pozwolił, y zasługi moie łaskawie nadgradzał. Ty okrutny Cesarzu nie dawnoś Tron Cesarski osiadł, ale kto wie? czy długo na nim panować będziesz, upewniam, że ci Bogowie fałszywi twoi w tym pomocy nie dadzą, *Adryan.* Co było a nie iest tego nie pisać w regestr. Lecz ciebie kto od smierci uwolni? *Eustachiusz.* Mam wielką nadzieię w Bogu moim, że gdybym Go o uwolnienie od śmierci prosił, uznałbym Moc Jego. *Adryan.* Ciekawy iestem mocy Twoiego Boga. *Mistrzu czyń com ci rozkazał. Tu Mistrz Lwy wypuszcza. Eustachiusz,* Podź ochotnie Zona moia, y wy naymilśi Synowie nie lękaycie się śmierci. *Tu Lwy rospuszczone łaszą się. Adryan* widzisz Eustachiuszu, oto Bogowie nasi widząc cię bydź Państwu naszemu y nam pożytecznego od pożarcia bronią cię. *Eustachiusz.* O niewiernosci przewrotna! ktora Cud Prawdziwego Boga, fałszywym swoim bożkom przywłaszczasz. Alboż ia prosiłem bożkow Twoich, ażeby mnie od tey uwolnili śmierci? y owszem, za to; żem niemi pogardził, prędzey by mnie gdyby mogli, radzi potępić. *Adryan.* Jeżelić tedy nie bożkowie nasi dali ci obronę; więc musiałeś iakie uczynić czary. Ale to upewniam że w wołu rospalonego tobie włożonemu; żadnego nie pokażą skutku, lecz ieżeli chcesz łaską naszą cieszyć się, poprzestań uporu twego; my nie tylko ci łaskawie wszystkiego darować; ale też osobliwszemi dostoynosciami szczodrobliwie ciebie przyozdobić zechcemy. *Teopista.* Schoway to dla ciebie co nam obiecuiesz, y sam żyiąc poki możesz onemi ciesz się, bo zaiste: ieżeli błędu nie porzucisz twego, piekielnych nie uydziesz katowni, my prawowierni Chrześcianie lubo tu za Imię Chrystusowe cokolwiek ucierpiemy, większych iednak, y daleko nie rownie większych w Niebie spodziewamy się dostąpić roskoszy. *Adryan do Mistrza z gniewem mowi:* Dokądże Mistrzu twoię zatrzymuiesz rękę, czemu raczey nie prędzey tych niewdzięcznych naprzeciw Bogom naszym bluzniercow w rospalonego nie kładziesz wołu zaczym ieżeli w krotce spaleni nie będą, sam nie uydziesz podobney kary. *Tu Adryan rozgniewany odchodzi, a Mistrz do więzienia, Eustachiusza z Zoną, y Syny bierze.*

SCENA PIĄTA.

Czyniąc zadosyć rozkazom Adryana Cesarza Mistrz, Eustachiusza z Zoną y Syny, w wołu rospalonego kładzie, po ktorych spaleniu Lud przytomny widzi od ognia bynaymniey nienaruszonych chwali Chrystusa Adryan przyszedłszy; widzi nienaruszone ciała, zkąd zawstydzony z sromotą y chanbą swoią od wołania pospolitego na siebie; powraca. Chrześcianie ciała umarłych z chwaleniem Boga grzebią.

OSOBY. ADRYAN, EUSTACHIUSZ, TEOPISTA, DWOCH SYNOW, LUD PRZYTOMNY, y MISTRZ.

EUSTACHIUSZ. O miżerne życie Człowieka! *Teopista.* O niestateczny Swiecie! *Teopistus.* O odmiano respektow Pańskich! *Agapitus.* O zawziętosci ludzka! *Eustachiusz.* Nędzny przyszedłem na Swiat, nędzny żyłem, nędzny umieram. *Teopista.* Zgiń Swiatowa pompo z obietnicami twoiemi! *Teopistus.* Złote gory obiecuią, a ołowianych nie daią, y owszem, dziś honorami, dziś torturami karmią. *Agapitus.* Cóż może bydź nad zawziętość gorszego, ktora gdy się w kim zaymie; nie ugaśnie poki do żywego nie doymie. *Eustachiusz.* Na coż się moie tak wielkie dla uszczęśliwienia Państwa trudy zdały, takaż to iest za nie nadgroda, bogday było wołmi nie Woyskiem rządzić, bogday było zagony, nie Miasta przewracać; bogday było skiby nie nieprzyiacioł na ziemi pokładać, ach mizerne życie człowieka! *Teopista.* Bogday było za płotem kawałka dorabiać się chleba! *Teopistus.* Bogday było razem z zwierzęty po lesie tułać się; *Agapitus* Bogday było na grubym między wieśniaki chlebie życie trawić! *Teopista.* Lecz na coż się przyda kochany Mężu żałosne wydawać głosy! *Eustachiusz.* Dobrze mowisz naymilsza Zono moia, cierpieliśmy w życiu z Woli Boskiey dopuszczone rozmaite przygody oświadczylismy Bogu gotowość naszę y samę śmierć podiąć. *Tu Mistrz woła.* Nie bawcie się, nie bawcie się bo to o moię skorę idzie. *Teopista.* Poczekay! poczekay! *Eustachiusz.*

uſz. Gdy iuż tedy oſtatnia życia naſzego dochodzi godzina, klękniymy wſzyſcy razem, y modlmy ſię, *Tu klękaią.* Boże w Troycy Swiętey iedyny! Ktoryś nas z ciężkiego niedowiarſtwa do prawdziwey powołał Wiary; dziękuiemyć iak naypokorniey za wſzyſtkie Dobrodzieyſtwa Twoie w życiu nam ſwiadczone, dziękuiemyć y za to, że ſprobowawſzy przez dopuſzczone od ciebie plagi ſtateczności naſzey ſmierć ſamę na nas dopuſzczaſz, żebyśmy iuż więcey na tym mizernym Swiecie żadnych nieſzczęſliwości nie cierpieli. Dziękuiemyć nakoniec y za to, że dla udarowania nas więkſzą chwałą w Niebie, ſmierć Męczeńſką dla Imienia Twoiego na nas dopuſzczaſz, doday nam tylko łaſki przetrwania y cnoty cierpliwoſci. Z czego niech Ci będzie wieczna chwała niech będzie Imię Twoie błogoſławione. *Teopiſta y Synowie* teraz, zawſze, y na wieki wiekow, Amen. *Tu Miſtrz kładzie w wołu rospalonego, Adryan przychodzi y mowi:* A co Miſtrzu iużeś wykonał wolą naſzę? *Miſtrz.* Już Nayiaſnieyſzy Monarcho. *Adryan.* Maſz ſzczęſcie, bo by była twoia ſkora trzeſzczała. *Miſtrz.* Dla mnie ſzczęście, ale y dla tych więkſze. *Adryan.* Jakto? *Miſtrz.* Oto ciała Ich na ziemi bynaymniey od ognia nienaruſzone, a Duſze bez wątpienia w Niebie. *Adryan.* To bydź nie może. *Miſtrz.* Może bydź, y w ſamey rzeczy tak ieſt. *Adryan.* Co ty mowiſz? niech ia Ich widzę. *Miſtrz.* Y owſzem oto ſą. *Adryan.* Toś ty hultaiu muſiał iakie figle porobić. *Miſtrz.* Nie mogłem większego figla uczynić, iako kiedym ich na rozkaz WCeſarſkiey Mci w rospalonego wrzucił wołu. *Lud przytomny.* O cudowny Chrześciańſki Boże! *Adryan.* O wſtydzie! o ſromoto moia! *Lud przytomny.* Bogday cię Bog ſkarał Adryanie Ceſarzu niewinnych Chrzeſcian przeſladowniku! *Adryan woła.* Bogowie moi do was o pomoc wołam! *Tu Adryan powraca do Pałacu, lecz pioruny na niego biią.* *Lud przytomny.* O ſprawiedliwe ſądy Boſkie! nie maſz Boga, tylko Bog Chrzeſciańſki, dla Ktorego Imienia powinniſmy rożne dolegliwości ponoſić! *Tu Euſtachiuſza z Zoną y Syny, Lud przytomny grzebie.*

Spiewanie z Graniem.

Nad ſmiercią Placyda czyli Euſtachiuſza.

1.

O przykra życia ludzkiego niedola!
W tobie choć wolna nie ieſt Panią wola,
Ponurzaſz w ſobie walecznie
Rycerzow ſiły beſpiecznie,
Gubiąc z Swiata
Krociſz lata,
Z Placyda przykład ſwieży mamy.

2.

O nielitości na Rycerſkie czyny!
Będąc bez względu, gubiſz bez przyczyny.
Ktoż teraz nam uwolnieniem
Od zguby, y pomnożeniem
Sprzyiać będzie,
Kiedy wſzędzie
Pełno, iż Placydus zgładzony.

3.

O Adryanie! gdzież teraz uciechy,
Miłe ſwobody, gdy w ſmutku pociechy
Tyſiączne, dziś przez zgładzenie
Placyda, w okropne cienie,
Zamienione,
Y znieſione
Zalem doſtatecznie zoſtały.

4.

O ktoż nam teraz łez tyle pozwoli
W opłakiwaniu tak przykrey niedoli,
Z Placyda; chyba kto w ſzale
Załości weżmie, ten żale
Naſze ſkroci,
Y przywroci
Złote chwile wſzelkiey radości.

NB. Jako po pierwſzey Scenie, tak po każdey, będą ſię odprawiać Komedye na kſztałt Komedyi Autorow Francuzkich.

E P I L O G.

Ad Majorem DEI Gloriam.

